

AMMATILLISTEN PERHEKOTIEN JA SJOITETTUIJEN LASTEN LÄHEISTEN
VÄLISEN YHTEYDENPIDON EROAVAISUUDET

Marianna Kallasaari & Minttu

Puputti

Opinnäytetyö

Syksy 2015

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosionomi (AMK)

+ lastentarhanopettajakelpoisuus

*“Olet aina tervetullut kotiimme
saat tulla ja mennä ovestamme
niin paljon kuin tahdot.*

*Olemme aina tukenasi
Teet mitä valintoja tahansa
olet aina tervetullut kotiimme.*

*Kuule
meillä on sinulle annettavaa
Olet rakas, tärkeä, hyväksyty.*

*Sinulla on elämä edessäsi.
Tulet saamaan seikkailujen elämän
niin on meidänkin elämämme ollut.*

*Seikkailuissa on paljon ennalta arvaamatonta.
Seikkailussa on vastoinkäymisiä.
Mutta sinä selviät!*

*Ovessamme lukee sinulle:
VAPAA PÄÄSY
Kaikki ilmaista”*

Kristina Svensson

TIIVISTELMÄ

Kallasaari, Marianna & Puputti, Minttu. Ammatillisten perhekotien ja sijoitettujen lasten läheisten välisen yhteydenpidon eroavaisuudet. *Pieksämäki*, syksy 2015, 72 s., 4 liitettä. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Pieksämäki. Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK) + lastentarhanopettajan kelpoisuus.

Tutkimuksen tavoitteena oli saada tietoa ammatillisten perhekotien ja sijoitettujen lasten läheisten välisestä yhteydenpidon eroavaisuuksista. Lisäksi selvitimme, miten kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten ja heidän läheisten välinen yhteydenpito toteutuu varhaiskasvatuksen ympäristössä, kun kysymyksessä on ”jaettu vanhemmuus” eli lapsella on biologiset vanhemmat sekä ammatillisen perhekodin vanhemmat. Näissä tutkimuksissa yhteydenpidolla tarkoitamme sijoitettujen lasten ja heidän läheistensä välistä yhteydenpitoa. Tutkimus toteutettiin yhteistyössä Ammatillisten Perhekotien liiton kanssa. Varhaiskasvatuksen kontekstiin suunnattu tutkimus toteutettiin kyselynä, johon valittiin harkinnanvaraisesti kuusi päiväkotia.

Opinnäytetyömme tutkimusote oli laadullinen eli kvalitatiivinen. Kyselytutkimus toteutettiin ammatillisten perhekotien liittoon kuuluville ammatillisille perhekodeille ja kyselyyn vastasi 22 vastaajaa (n=22). Vastausprosentti oli 27 %. Päiväkoteihin toteutetussa kyselytutkimuksessa vastaajiksi pyydettiin joko päiväkodin johtajaa tai lastentarhanopettajaa, joilla oli eniten kokemusta tutkittavasta ilmiöstä. Kyselyihin vastasi kaksi päiväkodin johtajaa ja yksi lastentarhanopettaja. Vastausprosentiksi saatiin 50 %. Kyselyiden avoimet vastaukset analysoitiin laadullisella menetelmällä ja osa tuloksista esitettiin tiivistäen määrällisellä menetelmällä.

Tutkimuksen tuloksista kävi ilmi, että ammatillisissa perhekodeissa yhteydenpidon käytännöt vaihtelivat osittain ja yhteydenpidosta löytyi eroavaisuuksia. Eroavaisuudet johtuivat pääsääntöisesti siitä, ettei ammatillisilla perhekodeilla ole olemassa yhteneväistä linjaa siihen, kuinka yhteydenpitoa tulisi toteuttaa biologisten vanhempien ja sijoitettujen lasten läheisten kanssa. Yhteydenpitoa toteutettiin ammatillisissa perhekodeissa yksilöllisesti ja perhekohtaisesti.

Päiväkoteihin tehty harkinnanvarainen kysely antoi osviittaa siitä että, päivähoidon ja lastensuojelun välistä yhteistyötä tulisi tehostaa. Toinen selkeä kehittämisen kohde oli tiedonkulun parantaminen. Päiväkodin henkilöstöllä tulisi olla mahdollisuus osallistua lasta koskeviin asiakassuunnitelmapalavereihin, etenkin jos kyseessä on erityishoitoa vaativa lapsi. Kasvatuskumppanuudessa biologiset vanhemmat jäävät usein syrjään ja heidän osallisuutta tulisi myös kehittää mahdollisuuksien mukaan.

Avainsanat: sijaishuolto, ammatillinen perhekoti, yhteydenpito, läheiset, varhaiskasvatus, kvalitatiivinen tutkimus

ABSTRACT

Kallasaari, Marianna & Puputti, Minttu. Differences in communication between professional private foster homes and relatives of the placed children. Diaconia University of Applied Sciences. Pieksämäki, Autumn 2015. Pages 72, 4 appendices. Language: Finnish. Degree Programme in Social Services: Bachelor of Social Services + qualification of early childhood education teacher.

The aim of the study was to gain information on communicational differences in private foster homes. In addition to that, we studied how the communication between children placed outside of home and their relatives comes true in an environment of early childhood education where there is “shared parenthood”, i.e. the child has biological parents and parents from the professional foster home. In these studies by communication we refer to communication between the placed children and their relatives. The study was carried out in cooperation with Ammatillisten perhekotien liitto (the Union of professional foster homes). Focusing on the context of early childhood education, the study was executed as a survey research for which six kindergartens were carefully selected.

The method of inquiry of our study is qualitative. The survey was given to foster homes which are members of the union of professional foster homes, and it had 22 respondents (n=22). 27% answered the survey. In the survey the focus was on kindergartens, the requested respondent was either the director of the kindergarten or the kindergarten teacher who had the most experience of the studied subject. The answering percentage was 50. The open questions in the surveys were analyzed by a qualitative method and some of the results were presented using quantitative methods in a compressed form.

The study showed that the practices of communication in professional foster homes varied some and that there were differences in communication. The differences were mainly caused by the fact that professional foster homes have no common policy on how to conduct communication with biological parents and the relatives of the placed child. Communication in professional foster homes was conducted individually and based on the family in question.

Discretionary sample made in kindergartens suggests that cooperation between daycare and child welfare should be intensified. Another thing in clear need of improvement is the flow of information. The kindergarten staff should have the opportunity to take part in customer planning meetings regarding the child, especially in the case of child demanding special attention. Parents are often left aside in upbringing companionship and their part should also be developed within the limits of possibilities.

Keywords: foster care, professional foster home, communication, relatives, early childhood education, qualitative research.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	7
2 LASTENSUOJELU JA SIJAISHUOLTO.....	9
2.1 Lastensuojelun määrittelyä	9
2.2 Avohuollon tukitoimenpiteet	10
2.3 Huostaanotto ja sijaishuolto.....	11
2.3.1 Ammatillinen perhekoti	12
2.3.2 Ammatillista perhehoitoa koskeva lainsäädäntö	13
2.4 Jälkihuolto.....	14
3 LAPSEN JA HÄNEN LÄHEISTEN VÄLINEN YHTEYDENPITO.....	16
3.1 Lapsen läheisverkosto ja sen kartoitus	16
3.2 Lapsen oikeudet ja osallisuus	17
3.3 Yhteydenpidon toteuttamistavat ja niistä sopiminen	18
3.4 Yhteydenpidon rajoittaminen	20
3.5 Yhteydenpidon merkitys lapsen hyvinvointiin.....	20
4 VARHAISKASVATUKSEN JA LASTENSUOJELUN YHTEISTYÖ.....	23
4.1 Varhaiskasvatus ja päivähoido käsitteinä.....	23
4.2 Kasvatuskumppanuus varhaiskasvatuksessa	24
4.3 Varhaiskasvatus ja ehkäisevä lastensuojelu.....	25
4.4 Varhaiskasvatuksen tuki sijoitetulle lapselle	27
5 AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET	29
5.1 Kokemuksia sijaisperheen arjesta.....	29
5.2 Lapsen osallisuus sijaishuollossa.....	30
5.3 Sijoitettujen lasten antamat merkitykset kodille ja perheelle	32
6 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	34
6.1 Tutkimuksen tavoitteet ja kohderyhmät	34
6.2 Aineiston keruu	36
6.3 Tutkimusmenetelmät ja aineiston analysointi	38
6.4 Tutkimuksen reliabiliteetti ja validius	39

7 TUTKIMUSTULOKSET	41
7.1 Vastaajien taustatiedot	41
7.2 Yhteydenpidon toteutuminen ammatillisissa perhekodeissa	43
7.3 Yhteydenpidon tukeminen ammatillisissa perhekodeissa	46
7.4 Päiväkoteihin suunnattujen kyselyiden tulokset	49
7.4.1 Yhteydenpidon käytännöt ja niistä sopiminen	49
7.4.2 Yhteistyön haasteet ja onnistumiset	50
7.4.3 Päivähoidon työntekijöiden ammatillisen tuen tarve	51
8 JOHTOPÄÄTÖKSET	52
8.1 Ammatillisten perhekotien yhteydenpidon eroavaisuudet	52
8.2 Jaettu vanhemmuus päiväkodeissa	56
9 POHDINTA	59
LÄHTEET	63
LIITE 1: Saatekirje Ammatillisten perhekotien liiton jäsenperheille	68
LIITE 2: Kyselylomake ammatillisille perhekodeille	69
LIITE 3: Saatekirje päiväkodeille	72
LIITE 4: Kyselylomake päiväkodin johdolle	73

1 JOHDANTO

Lastensuojelun lähtökohta on aina lapsen etu. Jos vanhemmat tai huoltajat eivät jostain syystä pysty huolehtimaan lapsensa hyvinvoinnista, on lastensuojeluviranomaisten velvollisuus puuttua perheen tilanteeseen ja turvata lapsen hyvinvointi. Kaikissa lasta koskevissa päätöksissä tulee työntekijöiden arvioida, mikä on juuri tämän lapsen kannalta paras ratkaisu tässä elämäntilanteessa. Jos lapsi joudutaan sijoittamaan kodin ulkopuolelle, on mietittävä, miten eri ratkaisut turvaavat sen, että lapsen läheiset ja jatkuvat ihmissuhteet säilyvät. (Lastensuojeluinfo i.a.)

Sijoituksen onnistumisen kannalta on tärkeää, että sijaishuollossa panostetaan sijoituksen alkuvaiheessa hyvän yhteistyön syntymiseen lapsen biologisiin vanhempiin ja läheisiin. Luottamuksen saavutettua yhteistyö sujuu helpommin. Yhteistyö edellyttää selkeitä sopimuksia siitä, miten vanhemmat voivat omalla toiminnallaan parhaiten tukea tavoitteiden toteutumista. Toimiva yhteistyö edesauttaa lapsen kiinnittymistä perhekotiin, mikä mahdollistaa sijoitetun lapsen psyykkisen hyvinvoinnin sekä luo edellytykset tasapainoiselle kasvulle ja kehitykselle. (Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto 2013, 50.)

Opinnäytetyömme tarkoituksena on selvittää ammatillisten perhekotien ja sijoitettujen lasten läheisten välisen yhteydenpidon erovaisuudet. Tarkoituksena on tuottaa Ammatillisten perhekotien liiton käyttöön tietoa yhteydenpidon erilaisista toimintatavoista ja malleista. Selvitämme, onko yhteydenpidon toteuttamiseksi tarvetta luoda yhteneväisiä käytäntöjä ja ohjeistuksia ammatillisen perhekotitoiminnan laadun arvioinnin ja kehittämisen edistämiseksi.

Lastensuojelua ei tehdä pelkästään vain perheiden kanssa, vaan verkostoon kuuluvat varhaiskasvatuksen piirissä työskentelevät viranomaiset. Opinnäytetyömme toisena tavoitteena onkin selvittää, miten yhteydenpito toteutuu varhaiskasvatuksen kontekstissa kun sijoitetulla lapsella on kahdet vanhemmat, eli ammatillisen perhekodin vanhemmat ja biologiset vanhemmat. Yhteydenpidolla tarkoitamme päiväkodin henkilökunnan, biologisten vanhempien ja sijaisvanhempien välistä yhteydenpitoa. Sijoitetun lapsen jaettu vanhemmuus tuo haasteita kasvatuskumppanuuteen. Tutkimustulosten perusteella

voi jokainen päiväkotiki pohtia, miten heidän yksiköissään yhteistyö sujuu ja kuinka sitä voisi kehittää.

Dialoginen yhteistyö ammatillisen perhekodin, biologisten vanhempien ja sijoitetun lasten läheisten kanssa viranomaisverkoston läsnä ollessa auttaa näkemään tilanteen eri näkökulmista. Se lisää ymmärrystä, osallisuuden kokemusta sekä tukee yhteisen työnjaon sopimista, johon kaikki ovat valmiita sitoutumaan. (Tanskanen & Timonen-Kallio 2009, 29–30.) Dialogisen yhteistyön etuna on voimavarojen yhdistäminen, jossa yhteisenä tavoitteena on työskennellä lapsen edun parhaaksi.

2 LASTENSUOJELU JA SIJAISHUOLTO

2.1 Lastensuojelun määrittelyä

Lastensuojelun tarkoituksena on turvata lapsen hyvinvointi. Suomen lainsäädäntö ja kansainväliset sopimukset takaavat lapselle erityisen oikeuden suojeluun niin suhteessa vanhempiinsa kuin yhteiskuntaan. Tämä suojelu turvaa myös lapsen muiden oikeuksien toteutumista. Lastensuojelulla tarkoitetaan lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua. Lastensuojelulain mukaan lapsille on turvattava oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Lastensuojelussa lapsen edun tulisi aina mennä muiden asioiden edelle. Lastensuojelulaki käsittelee lastensuojelun järjestämistä, toimintamuotoja ja periaatteita, avohuollon tukitoimia, huostaanottoa, lapsen asemaa sijaishuollossa ja perhe-, laitos ja jälkihuoltoa. Lain erityisenä tehtävänä on varmistaa, että maassamme toteutuu YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen ja kansainvälisen (EU-) lainsäädännön sekä perustuslain lapsille ja lapsiperheille takaama erityinen suojelu. Lapsuus nähdään tärkeänä elämänvaiheena. Yhteiskunnan tulee vastata siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus turvalliseen kasvuun ja kehitykseen sekä virikkeitä antavaan elinympäristöön. Lastensuojelulaki on uudistettu vuonna 2007. (Lastensuojelulaki 2007; Järvinen, Taajamo, Veistilä & Virolainen 2012, 52.)

Lastensuojelun tarkoituksena on turvata lapsen hyvinvointi. Vanhemmat ja muut huoltajat ovat ensisijaisesti vastuussa lapsen hoidosta ja hyvinvoinnista. Vanhemmilla on oikeus saada apua yhteiskunnalta, mikäli he eivät jostain syystä pysty huolehtimaan lapsensa hyvinvoinnista. Apu ei aina ole vapaaehtoista, sillä lastensuojelulaissa määrätään, että lastensuojeluviranomaisen on tarvittaessa ryhdyttävä toimenpiteisiin lapsen suojelemiseksi. (Lastensuojeluinfo i.a.)

Lastensuojeluilmoituksella tarkoitetaan sosiaalitoimelle tehtyä ilmoitusta siitä, että henkilö on havainnut tai saanut muutoin tietää sellaisia seikkoja, joiden vuoksi tietyn lapsen lastensuojelun tarve on kyseisen henkilön arvion mukaan syytä selvittää. Lastensuojelun tarve riippuu siitä, onko lapsen terveys tai kehitys vaarassa. Ne voivat olla esimerkiksi liittyviä lapsen kasvuolosuhteisiin tai hänen omaan käytökseensä. Lastensuojelutoimiin

ryhtymiseksi on riittävää, että on olemassa jokin kasvuolosuhteisiin liittyvä seikka, josta on riittävä selvitys. (Aer 2012, 48.)

2.2 Avohuollon tukitoimenpiteet

Lastensuojelun avohuollon asiakkuus alkaa siitä, jos perhettä ja lapsia ei voida auttaa riittävästi kunnan peruspalvelujen kautta (Lammi-Taskula, Karvonen & Ahlström 2009, 198). Lastensuojelulain 7 luvun 34 § mukaan sosiaalihuollon on ryhdyttävä avohuollon tukitoimenpiteisiin, mikäli lastensuojelun tarve on todettu. Lain mukaan avohuollon tukitoimien tarkoituksena on edistää ja tukea lapsen myönteistä kehitystä sekä tukea ja vahvistaa vanhempien, huoltajien ja lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavien henkilöiden kasvatuskykyä ja -mahdollisuuksia. Lisäksi avohuollon tukitoimia tulee toteuttaa mahdollisuuksien mukaan yhteistyössä lapsen ja vanhempien kanssa tai muiden lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavien henkilöiden kanssa. Perusteena on siis vapaaehtoisuus. Laki olettaa lapsen ja hänen huoltajansa olevan yhteistyössä sosiaalityöntekijöiden kanssa. (Lastensuojelulaki 2007; Aer 2012, 64.)

Lastensuojelun avohuollon tukitoimia ovat muun muassa perheille annettava ohjaus ja neuvonta, taloudellinen tuki, kotipalvelu sekä lastensuojelun perhetyö. Avohuollon tukitoimena lapsi voidaan myös sijoittaa väliaikaisesti kodin ulkopuolelle perhehoitoon tai laitoshiitoon. Sijoitukseen vaaditaan lapsen huoltajan ja 12 vuotta täyttäneen lapsen suostumus. Tällainen vapaaehtoinen sijoitus voidaan lapselle järjestää asiakassuunnitelmassa tarkoitettulla tavalla. Avohuollon vapaaehtoinen sijoitus voi olla tuen tarvetta arvioivaa tai kuntouttavaa perhehoitoa taikka laitoshuoltoa yhdessä hänen vanhempiensa, huoltajansa tai muun hänen hoidostaan ja kasvatuksestaan vastaavan henkilön kanssa. Sijoituksen tarkoituksena on lapsen tuen ja tarpeen arviointi tai kuntoutus. Lapsi voidaan myös sijoittaa avohuollon tukitoimena huoltajan tai muun lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavan henkilön sairauden tai muun vastaavan syyn vuoksi. (Lastensuojelulaki 2007; Aer 2012, 75.)

2.3 Huostaanotto ja sijaishuolto

Huostaanotto tarkoittaa sosiaaliviranomaisen ottamaa vastuuta lapsen huolenpidosta ja kasvatuksesta. Lastensuojelulain 9 luvun 40§ mukaan lapsi on otettava sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen huostaan ja järjestettävä hänelle sijaishuoltoa, mikäli puutteet lapsen huolenpidossa tai muut kasvuolosuhteet uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä. Huostaanottoa harkitaan myös jos lapsi vaarantaa vakavasti terveyttään tai kehitystään käyttämällä päihteitä, tekemällä muun kuin vähäisenä pidettävän rikollisen teon tai muulla vastaavanlaisella vahingollisella käyttäytymisellä. (Lastensuojelulaki 2007.)

Huostaanoton syy on tavallisimmin biologisten vanhempien päihteidenkäyttö, mielen-terveysongelmat, väkivaltaisuus tai seksuaalinen väkivalta. Tämän lisäksi huostaanotto voi tulla kyseeseen kaikissa niissä tapauksissa, joissa lapsen kehitykselle ja turvallisuudelle aiheutuu välitöntä vaaraa. Huostaanotolla turvataan aina lapsen etu. (Arkimies 2008, 252.)

Huostaanottoon ja sijaishuollon järjestämiseen voidaan kuitenkin ryhtyä vain, jos avohuollon tukitoimenpiteet eivät olisi lapsen edun mukaisen huolenpidon toteuttamiseksi sopivia tai mahdollisia taikka jos ne ovat osoittautuneet riittämättömiksi. (Lastensuojelulaki 2007.)

Sijaishuollon käsitteellä tarkoitetaan huostaan otetun, kiireellisesti sijoitetun tai lastensuojelulaissa tarkoitetun väliaikais määräyksen nojalla sijoitetun lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella. Sijoittava kunta vastaa siitä, että sijaishuolto- paikka on lapsen tarpeita vastaava. Sijaishuolto voidaan järjestää perhehoitona, laitoshoidtona tai muuten lapsen tarpeita vastaavalla tavalla. Lapsi voidaan sijoittaa kodin ulkopuolelle myös avohuollon tukitoimena tai jälkihuoltona. (Terveystieteiden tutkimuskeskus i.a. a.)

Lapsi voidaan sijoittaa asumaan kodin ulkopuolelle useilla erilaisilla päätöksillä. Päätökset, perusteet ja tarkoitukset sekä oikeudelliset vaikutukset voivat olla hyvinkin erilaisia. Lapsi voidaan sijoittaa kodin ulkopuolelle avohuollon tukitoimena, huostaan otettuna, kiireellisenä sijoitettuna tai hallinto-oikeuden väliaikaisella määräyksellä sekä

jälkihuoltona. Näiden lisäksi lapsi voidaan sijoittaa kodin ulkopuolelle myös yksityisesti. Sijaishuolto määritellään lastensuojelulain 49§:ssä. Lain mukaan lapsen sijaishuollolla tarkoitetaan huostaan otetun tai kiireellisesti tai hallinto-oikeuden väliaikaisen määräyksen nojalla sijoitetun lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolelle. (Lastensuojelulaki 2007.)

Lapsen sijaishuollon muotoja ovat muun muassa perhehoito, ammatillinen perhekoti, laitoshuolto tai muu lapsen tarpeiden mukainen sijoitusmuoto. Lapsen sijoitettava kunta on vastuussa siitä, että lapselle valitaan hänen tarpeitaan parhaiten vastaava sijaishuoltopaikka. Sijaishuoltopaikan on oltava sellainen, jossa lapsen tarpeenmukainen hoito ja huolenpito pystytään järjestämään. Keskeisenä periaatteena sijaishuoltomuodon valinnassa on lapsen etu ja hänen yksilölliset tarpeet. Lapsen sijaishuollon muodoksi on valittava se sijaishuollon vaihtoehto, joka on lapsen edun, yksilöllisten tarpeiden ja kehityksen kannalta paras. (Saastamoinen 2008, 28–29.)

2.3.1 Ammatillinen perhekoti

Ammatillinen perhekoti on yritysmuotoinen lasten sijaishuollon palveluyritysmuoto, joka luokitellaan toimialaltaan yksityisiin sosiaalipalveluihin. Ammatillisella perhekodilla tarkoitetaan yksityisten sosiaalipalvelujen valvonnasta annetun lain mukaisen lääninhallituksen luvan saanutta perhekotia, jossa lasten kanssa yhteisessä kodissa asuu vähintään kaksi henkilöä. Ammatillisten perhekotien hoidosta vastaavalla henkilöllä on oltava alalle vaadittava ammattitutkinto tai muu soveltava koulutus. Kunnat ostavat perhekodeilta sijaishoitoa lastensuojelulain perusteella sijoitusta tarvitsevalle lapselle. Ammatillinen perhekoti määritellään sijaishuollossa perhehoidon ja laitoshoidon väliin sijoittuvaksi hoitomuodoksi. Ammatillinen perhekoti tarjoaa hoitoa, johon laitoshuolto tai sijaisperhehoito ei kykene vastaamaan. (Ammatillisten perhekotien liitto i.a.)

Kun kyse on ammatillisesta perhekodista, odotetaan perhekodin vastaavan henkilöstön ammatillisuuden vuoksi sellaisten lasten tarpeisiin, jotka tarvitsevat vaativampaa hoitollista ja kasvatuksellista sijaishuoltoa. Yleensä ammatillisiin perhekoteihin sijoitetaan lapsia, joita ei voi sijoittaa esimerkiksi vaikeahoitoisuuden takia sijaisperheisiin tai niis-

sä tilanteissa, joissa lasten vanhemmat koetaan yhteistyön kannalta haastaviksi. (Saastamoinen 2008, 29; Arkimies 2008, 251.)

Ammatillisen perhekodin laatukriteerit kuuluvat valtakunnallisen sijaishuollon ja perhehoidon piiriin. Laatukriteerit on luotu lapsen näkökulmasta. Valtakunnalliset sijaishuollon laatukriteerit auttavat kuntia sijaishuollon laadun tarkkailussa. Laatukriteerit auttavat myös sijoituksia tekeviä työntekijöitä löytämään lapselle parhaiten sopivan sijoituspaikan. (Valtakunnalliset sijaishuollon laatukriteerit 2004, 5.)

Ammatillisten perhekotien tulisi saada tietoa sijoitettavasta lapsesta sosiaalityöntekijältä. Kun ammatillisilla perhekodeilla on kattava ja realistinen tieto sijoitettavasta lapsesta, pystyy perhekoti arvioimaan yhdessä sosiaalityöntekijän kanssa perheen valmiuksia ja resursseja. Samalla arvioidaan, pystyykö ammatillinen perhekoti vastaamaan sijoitettavan lapsen tarpeisiin. Lisäksi realistisen tiedon avulla voidaan välttää toistuvia sijoituksia. Samalla voidaan taata lapselle turvallinen ja jatkuva ympäristö kasvamiseen ja kehittymiseen. (Valtakunnalliset sijaishuollon laatukriteerit 2004, 33.)

2.3.2 Ammatillista perhehoitoa koskeva lainsäädäntö

Ammatillinen perhekoti kuuluu perhehoitolain piiriin. Perhehoitolain tarkoituksena on turvata lapselle perheenomainen ja lapsen tarpeen mukainen perhehoito. Tavoitteena on antaa perhehoidossa olevalle lapselle mahdollisuus kodinomaiseen hoitoon ja läheisiin ihmissuhteisiin sekä edistää lapsen perusturvallisuutta ja sosiaalisia suhteita. (Perhehoitolaki 2015.)

Yksityiset ammatilliset perhekodit tarvitsevat toiminnalleen aluehallintoviraston luvan. Työtä tehdään perheen omassa kodissa, ja tiloille asetetaan tietyt vaatimukset. Laissa ei kuitenkaan ole selkeää määritelmää ammatillisten perhekotien muodoille, joten ne vaihtelevat suuresti. Joissain perhekodeissa perhe asuu samassa taloudessa sijoitettujen lasten kanssa kun taas toisissa lapsia voi hoitaa ulkopuolinen henkilökunta. Ammatilliset perhekodit saattavat olla myös kooltaan, tilaratkaisuiltaan ja hoidollisesta erityisosaamiseltaan hyvin erilaisia. Osa luvanvaraisista perhekodeista toimii lääninhallituksen luvan saaneina lastensuojelulaitoksina. (Saastamoinen 2008, 29.)

Perhekodilla on oltava riittävät ja tarkoituksen mukaiset tilat. Luvanvaraiselta perhekodilta vaaditaan samaa kuin laitoksiltakin. Tilojen osalta vaaditaan lausunnot terveydensuojeluviranomaiselta ja pelastustoimelta. Perhekodissa voidaan hoitaa enintään neljää lasta, mikäli yksi aikuinen vastaa toiminnasta ja enintään seitsemän lasta, mikäli kaksi aikuista vastaa toiminnasta. (Sosiaali- ja terveystieteiden lupa- ja valvontavirasto 2013.)

2.4 Jälkihuolto

Jälkihuollon tarkoituksena on helpottaa lapsen tai nuoren kotiutumista sijaishuollosta sekä tukea nuorta itsenäistymisessä. Lastensuojelulain 75§ mukaan jälkihuolto toteutetaan tukemalla sijaishuollossa ollutta lasta tai nuorta, hänen vanhempiaan ja huoltajiaan sekä henkilöä, jonka hoidossa ja kasvatuksessa lapsi tai nuori on. (Lastensuojelulaki 2007.)

Lapsella ja nuorella on oikeus jälkihuoltoon. Sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen on järjestettävä jälkihuoltoa sijaishuollon päättymisen jälkeen. Lisäksi jälkihuoltoa on myös järjestettävä avohuollon tukitoimena tapahtuneen sijoituksen päättymisen jälkeen, mikäli sijoitus on kestänyt yhtäjaksoisesti vähintään puoli vuotta ja kohdistunut yksin lapseen. Joissakin tapauksissa nuorelle voidaan myös järjestää jälkihuoltoa, vaikka häntä ei olisi aiemmin sijoitettu kodin ulkopuolelle tai sijoitus olisi kestänyt alle puoli vuotta. Näin voidaan tukea nuorta itsenäistymisessä, vaikka ehdotonta jälkihuoltovelvollisuutta ei olisikaan. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2015. a.) Lastensuojelulain 75§ mukaan kunnan velvollisuus jälkihuollon järjestämiseen päättyy viimeistään, kun nuori täyttää 21 vuotta. (Lastensuojelulaki 2007.)

Jälkihuollossa on olemassa erilaisia muotoja, jotka rakennetaan lapsen tai nuoren yksilöllisten tarpeiden mukaan ja suunnitelmallisesti yhteistyössä viranomaisten kanssa. Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän on huolehdittava, että lapselle laaditaan jälkihuoltosuunnitelma, johon kirjataan jälkihuollon tarkoitus ja tavoitteet. Jälkihuollon palveluihin kuuluvat esimerkiksi psykososiaalisen tuen antamista, tukea koulunkäynnin ja opintojen aloittamisessa sekä niiden suorittamisessa, harrastuksissa tukemista, sekä antaa nuorelle apua omien voimavarojen löytämisessä ja tulevaisuuden suunnittelussa.

Lisäksi lapselle tai nuorelle on järjestettävä riittävän toimeentulo ja asumisen jotka ovat selviytymisen perusedellytyksiä. (Terveys ja hyvinvoinnin laitos 2015. a.)

3 LAPSEN JA HÄNEN LÄHEISTEN VÄLINEN YHTEYDENPITO

Tässä luvussa käsittelemme lapsen ja hänen läheisten välistä yhteydenpitoa sekä avaamme yhteydenpitoon liittyviä käsitteitä. Yhteydenpidolla tarkoitamme sijoitettujen lasten ja heidän läheisten välistä yhteydenpitoa, joka tapahtuu puhelimitse, sähköpostitse, kirjeitse sekä kasvotusten.

3.1 Lapsen läheisverkosto ja sen kartoitus

Lapsen läheisverkostolla tarkoitetaan lapsen elämänpiiriin kuuluvia merkityksellisiä ihmissuhteita. Käytännössä ne ovat lapselle läheisiä ihmisiä kuten vanhemmat, sisarukset, sukulaiset ja muut läheiset henkilöt.

Biologisten vanhempien ja sukulaisten lisäksi sijoitetulla lapsella voi olla muita hänen elämänpiiriin kuuluvia henkilöitä. Etukäteen on lähes mahdotonta tietää, ketkä kaikki ovat lapsen läheisiä. Läheisiksi voidaan määritellä myös ne henkilöt, jotka ovat kokemuksen perusteella lapselle läheisiä. Vaikka sukulaiset määrittellään lapsen läheisiksi, on yhteydenpidossa huomioitava tunnesiteen merkitys, koska yhteydenpitoon velvoittaminen ilman tunnesidettä voi olla sijoitetulle lapselle raskasta, eikä täten edistä myönteistä kehitystä. (Niemi 2003, 138.)

Ennen kuin lapsi sijoitetaan kodin ulkopuolelle, on selvitettävä sukulaisten tai muiden lapselle läheisten henkilöiden mahdollisuudet ottaa lapsi luokseen asumaan. Samalla kartoitetaan, onko lapsella läheisiä, jotka muuten voisivat osallistua lapsen hoitoon ja tukemiseen. Lastensuojelussa sukulais- ja läheisverkoston kartoittaminen kuuluu osana lapsen tilanteen selvittelyä, kun harkitaan lapsen sijoittamista kodin ulkopuolelle. Sijoituksen jatkuessa läheisverkoston kanssa työskentely mahdollistaa sen, että siihen kuuluvat henkilöt voivat halutessaan olla läsnä lapsen elämässä. Näin voidaan edistää lapsen yhteyden säilymistä hänelle läheisiin ihmisiin ja biologiseen sukuun sekä vahvistaa lapsen kokemusta jatkuvuudesta. (Saastamoinen 2008, 103–104.)

Kun lapsi tai nuori sijoitetaan kodin ulkopuolelle, lapsen läheisverkosto ja suhteet muihin läheisiin ihmisiin muuttuvat ja laajenevat. Sijaishuollossa olevien lasten tilannetta voidaan verrata esimerkiksi eroperheiden lapsiin siinä mielessä, että lapsella on elämässään yhtäkkiä kahdet vanhemmat ja vähintään kaksi kotia. Lapsi kuuluu ainakin kahteen systeemiin, mutta toisinaan systeemejä voi olla useampia. Verkostoon tulee ihmisiä, jotka saavat lapsen elämässä erilaisia merkityksiä. (Lastensuojelun keskusliitto i.a. a, 13.)

Lapsen sidoksellisuus synnyttää uusia muotoja huostaanoton ja sijoituksen myötä. Heidän ympärilleen kehittyä monenlaisia verkostoja, jotka ovat sekä biologisia että muiden toimesta luotuja. Lapset ja nuoret ovat suhteessa toisiin ihmisiin, jotka eivät välttämättä ole sukua ”veren” tai avioliiton kautta. Nämä suhteet saattavat muodostua hyvin tärkeiksi ja läheisiksi lapsen elämässä. (Hämäläinen 2012, 41.)

3.2 Lapsen oikeudet ja osallisuus

Lapsen oikeudet on määritelty vuonna 1989 tehdyssä YK:n sopimuksessa, johon Suomi liittyi vuonna 1991. Lasten oikeuksia käsitellään mm. lastensuojelulaissa ja sosiaalihuollon asiakaslaissa sekä useissa eri asiayhteyksissä. Lapsen oikeuksia koskevan sopimuksen mukaan lapsille kuuluu oikeus turvaan ja osuuteen hyvinvoinnista sekä tulla huomioon otetuksi itseään koskevissa asioissa. (Lapsiasiavaltuutettu, i.a. a.)

Lasten oikeuksien yleissopimuksen periaatteet toimivat lapsen hyvän kasvun ja arjen perustana. Lapsen oikeudet kuuluvat jokaiselle lapselle. Lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan lapsen perusoikeuksia ovat muun muassa oikeus elämään, henkiinjäämiseen ja kehittymiseen, oikeus tasa-arvoiseen kohteluun sekä oman mielipiteen ilmaisuun. (Vilén, Vilhunen, Vartiainen, Siven, Neuvonen & Kurvinen 2006, 74.)

Lapsia koskevia päätöksiä tehtäessä on aina ensimmäiseksi otettava huomioon lapsen etu. Lastensuojelua toteutettaessa on huomioitava, että toimenpiteet ja ratkaisut turvaavat lapselle tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin, sekä läheiset ja jatkuvat ihmis-suhteet. Lapsen on saatava ymmärtämystä ja hellyyttä, sekä iän ja kehitystason mukaista valvontaa ja huolenpitoa. Kasvuympäristö on oltava turvallinen. Lapselle on turvattava

ruumiillinen ja henkinen koskemattomuus. Lasta on tuettava itsenäistymiseen ja vastuulliseen kasvamiseen. Lapsella pitää olla mahdollisuus osallisuuteen ja vaikuttamiseen omista asioistaan. Kasvatuksessa on huomioitava lapsen kielellinen, kulttuurinen ja uskonnollinen tausta. (Lapsiasiavaltuutettu, i.a. b.)

Lapsen osallisuuteen kuuluu lapsen mielipiteen selvittäminen ja kuuleminen, lapsen puhevallan käyttö sekä mahdollisuus edunvalvojan käyttämiseen. Lapsen osallisuuteen kuuluu yksilötasolla myös muita asioita. Lapsen oikeus osallisuuteen kaikissa häntä koskevissa asioissa on suojattu lainsäädännöllä. Lapsen osallisuus muodostuu siitä, miten lapsi voi olla mukana toteuttamassa, kehittämässä ja arvioimassa oman etunsa turvaamiseksi tehtävää työtä. Osallisuuteen kuuluu oikeus saada tietoa itseä koskevista asioista sekä mahdollisuus ilmaista mielipiteensä niistä ja sitä kautta vaikuttaa omiin asioihinsa. Viranomaisilla on erityinen velvollisuus antaa lapselle mahdollisuus vaikuttaa itseään koskeviin asioihin. (Saastamoinen 2008, 63–64.)

3.3 Yhteydenpidon toteuttamistavat ja niistä sopiminen

Lapsi voi pitää yhteyttä monin eri tavoin hänelle läheisiin ihmisiin. Lapsella on oikeus tavata biologisia vanhempiaan, sisaruksiaan ja muita hänelle läheisiä henkilöitä vastaanottamalla vieraita tai vierailemassa sijaishuoltoapaikan ulkopuolella. Lapsi voi pitää yhteyttä läheisiinsä käyttämällä puhelinta, lähettämällä ja vastaanottamalla kirjeitä tai niihin rinnastettavia muita luottamuksellisia viestintävälineitä. Puhelimen käytöllä tarkoitetaan lapsen omaa puhelinta tai sijaishuoltoapaikan puhelinta. Luottamuksellisia viestejä ovat kirjeiden lisäksi muun muassa tekstiviestit ja tietokoneella lähetettävät sähköpostiviestit. (Saastamoinen 2008, 130.)

Jokaisen sijaishuoltoapaikan erityisrytmi vaikuttaa yhteydenpidon järjestämiseen. Yhteydenpito, vierailuajat ja lomanvietot tulee kuitenkin suunnitella niin, että se ei vaaranna tai rajoita lapselle kuuluvaa oikeutta pitää yhteyttä hänelle läheisiin henkilöihin. (Saastamoinen 2008, 130.)

Kodin ulkopuolelle sijoitettua lasta koskevaan asiakassuunnitelmaan kirjataan sijaishuollon tarkoitus, tavoitteet, erityisen tuen ja avun järjestäminen lapselle itselleen, van-

hemmille tai muille lapsen hoidosta vastaaville henkilöille. Sen lisäksi suunnitelmaan kirjataan, miten toteutetaan lapsen yhteydenpito ja yhteistoiminta lapsen vanhempien ja muiden hänelle läheisten henkilöiden kanssa. Samalla otetaan huomioon tavoite perheen jälleenyhdistämisestä. (Räty 2012, 233.)

Asiakassuunnitelma on laadittava yhteisymmärryksessä lapsen ja hänen huoltajansa sekä tarvittaessa lapsen muun laillisen edustajan (lapselle määrätty edunvalvoja), vanhemman sekä lapsen huoltoon keskeisesti osallistuvan tahon kanssa. Asiakassuunnitelmaa laadittaessa pyritään siihen, että kaikki osapuolet voivat sitoutua yhteisiin tavoitteisiin. Jos sijaishuollossa olevan lapsen tapaamisista tai yhteydenpidosta ei päästä yhteisymmärrykseen, on erimielisyystilanteissa tehtävä yhteydenpitoa koskeva rajoituspäätös. Yhteydenpidon edistämistä, valmistelusta ja ratkaisujen teosta on viimesijainen vastuu aina lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä. (Räty 2012, 234–236.)

Tapaamiset sekä muu yhteydenpito lapsen biologisten vanhempien ja läheisten kanssa määritellään yhteistyössä sosiaalitoimen vahvistamaan asiakassuunnitelmaan tarkasti. Sopimukseen kirjataan, miten lapsen yhteydenpito vanhempiin ja muihin läheisiin toteutetaan (esim. puhelimitse, tekstiviestein, internetin välityksellä, tapaamisten säännöllisyys ja toteuttamispaikat). Samalla on hyvä sopia loma-aikoihin ja juhlapyhiin sijoituvista tapaamisista. Asiakassuunnitelman periaatteena toimii kuitenkin se, että lapsen ja hänen biologisten vanhempiensa yhteydenpitoa tuetaan ja ylläpidetään. (Antikainen 2007, 31.)

Myös sijaishuolto paikalla on mahdollisuus määritellä omia sijaishuolto paikkaa käsittäviä sääntöjä, jotka koskevat lapsen yhteydenpitoa hänelle läheisiin ihmisiin. Yhteydenpidon tulee olla sellaista, että se ei vaikeuta lastensuojelulaitoksen tai sijaisperheen hoidotehtävää. Sijaishuolto paikan säännöissä voidaan määritellä muun muassa läheisten vierailuajoista ja puhelimen käytöstä. Säännöissä voidaan esimerkiksi kieltää puhelimen käyttö öiseen aikaan. Samalla tavalla on mahdollista rajata tietokoneen käyttöä tiettyihin aikoihin rajoittuvaksi. (Saastamoinen 2008, 191.)

3.4 Yhteydenpidon rajoittaminen

Sijaishuollossa olevan lapsen oikeutta tavata ja pitää yhteyttä biologisiin vanhempiinsa voidaan rajoittaa lastensuojelulain 62§ mukaisesti. Yhteydenpitoa voidaan rajoittaa jos yhteydenpito vaarantaa lapsen terveyttä tai se muodostaa turvallisuusriskin lapselle tai jollekin muulle henkilölle. Yhteydenpitoa voidaan rajoittaa myös jos yhteydenpito vaarantaa lapsen sijaishuollon tarkoituksen toteuttamisen ja rajoittaminen on lapsen hoidon ja kasvatuksen kannalta välttämätöntä. 12 vuotta täyttänyt lapsi voi halutessaan rajoittaa yhteydenpitoa vastustamalla. Sama koskee myös 12 vuotta nuorempaa lasta, jos hän on niin kehittynyt, että hänen tahtonsa voidaan ottaa huomioon. Edellä mainittujen edellytysten mukaan voidaan lapsen olinpaikka jättää kertomatta biologisille vanhemmille, mutta lähtökohtana on, että lapsen vanhemmat tietävät mihin heidän lapsensa on sijoitettu. (Lastensuojelulaki 2007, Pesäpuu i.a.)

Yhteydenpidon rajoittamisen päätöksen tekee sosiaalihuollon johtava viranhaltija tai hänen määräämänsä viranhaltija. Yhteydenpidon rajoittamisesta tulee aina tehdä kirjallinen päätös. Päätöksessä on tultava ilmi rajoituksen syyt, henkilöt, joita rajoitus koskee, millaista yhteydenpitoa rajoitus koskee, missä laajuudessa rajoitus toteutetaan sekä mihin asti päätös on voimassa. Yhteydenpito rajoituksen päätöksellä voidaan rajoittaa lapsen oikeutta tavata biologisia vanhempiaan tai muita läheisiään, rajoittaa lapsen oikeutta pitää yhteyttä puhelimitse, sähköpostitse tai muulla tavoin. Lisäksi päätöksellä voidaan myös lukea tai pidättää lapselle lähetetty kirje tai muu luottamuksellinen viesti tai läheisyys, sekä ottaa rajoituksen ajaksi haltuun lapsen yhteydenpitovälineet, esimerkiksi puhelin tai tietokone ja päätöksellä rajoittaa niiden käyttöä. (Taskinen 2010, 161.)

3.5 Yhteydenpidon merkitys lapsen hyvinvointiin

Lastensuojelulain 54§ mukaan lapsen ollessa sijaishuollossa on lapselle turvattava hänen kehityksensä kannalta tärkeät, jatkuvat ja turvalliset ihmissuhteet. Laki velvoittaa sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen ja lapsen sijaishuoltopaikan tukemaan ja edistämään lapsen ja hänen vanhempiensa sekä lapsen ja muiden hänelle läheisten henkilöiden yhteydenpitoa. Lapsen sijaishuolto on lain mukaan järjestettävä niin, että sijoitus-

paikan etäisyys ei ole este yhteydenpidolle lapselle läheisiin henkilöihin. (Lastensuojelulaki 2007.)

Kodin ulkopuolelle sijoittaminen rikkoo aina lapsen uskoa pysyvyyteen ja jatkuvuuteen. Lapsi on voinut kokea vastaavanlaisia säröjä jo ennen sijoitusta, mutta niitä on voi mahdollisesti syntyä myös sijoituksen aikana. Siksi on tärkeää, että sijaishuoltopaikassa vahvistetaan pysyvyyttä ja jatkuvuutta, eikä jatketa niiden rikkomista. (Puustinen-Korhonen & Pösö 2010, 7.)

Sijoituksen onnistumisen takia on tärkeää, että sijaishuollossa panostetaan sijoituksen alkuvaiheessa hyvän yhteistyön syntymiseen lapsen biologisiin vanhempiin. Luottamuksen saavutettua yhteistyö sujuu helpommin. Yhteistyö edellyttää selkeitä sopimuksia siitä, miten vanhemmat voivat omalla toiminnallaan parhaiten tukea tavoitteiden toteutumista. Toimiva yhteistyö edesauttaa lapsen kiinnittymistä perhekotiin, mikä mahdollistaa sijoitetun lapsen psyykkisen hyvinvoinnin sekä luo edellytykset tasapainoiselle kasvulle ja kehitykselle. (Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto 2013, 50.)

Sijoituksen jatkuessa on kiinnitettävä huomiota yhteyksien ylläpitämiseen, rakentamiseen ja vahvistamiseen lapsen biologiseen perheeseen sekä lapselle läheisiin ihmisiin. Näin kodin ulkopuolelle sijoitetulle lapselle viestitään, että hänellä on oikeus saada tietoa taustastaan ja hänen taustansa hyväksytään ehdoitta. Lapselle on tärkeää, että hänelle merkityksellisiä perhesuhteita kunnioitetaan. Jos lapsen perhesuhteita ei ylläpidetä, rakenneta tai vahvisteta, lapsi voi kokea, että hänessä tai vanhemmissa on jotain vikaa. Tällöin lapsi ei opi luottamaan perheeseen, joka ei ymmärrä hänen tarvettaan ylläpitää yhteyttä syntymäperheeseen. (Pesäpuu i.a.)

Usein käy niin, että sijoitetut lapset reagoivat tapaamisiin. Erityisesti tapaamiset biologisten vanhempien kanssa voivat aiheuttaa hyvin voimakkaita tunnereaktioita, joista perhekodin- ja biologisten vanhempien on hyvä olla tietoinen. Sijaishuollon ammattilaisen tehtävänä on tukea lasta käsittelemään omaa taustaansa ja perhesuhteisiinsa sisältyviä tunteita. Kun yhteistyö ja tapaamiset onnistuvat, ne vahvistavat lapsen identiteettiä. Yhteydenpidon toteutuminen osoittaa lapselle, että biologiset vanhemmat välittävät ja

rakastavat häntä. Samalla se vapauttaa lapsen mahdollisista syyllisyyden tunteista. (Pesäpuu i.a, 9.)

Kodin ulkopuolelle sijoittaminen muuttaa lapsen ja hänen vanhempiansa sekä muiden läheisten välitöntä suhdetta. Sijaishuoltopaikan tarjoamat ihmissuhteet tulevat joissakin tilanteissa täydentämään, ja joissakin tilanteissa korvaamaan lapsen alkuperäisiä läheisyyksiä. Sijaishuollon tulee perustua ajatukseen, että lapsella on sekä omat perhesuhteensa että sijaishuoltopaikan ihmissuhteet. Sijaishuollossa toimivien ihmisten yhtenä tehtävänä on toimia suhteiden kannattelijoina. Toisinaan sijoitetun lapsen suhteiden pysyvyyttä voi vaikeuttaa biologisten vanhempien toiveita ja yhteydenottoyrityksiä ymmärtämätön asenne. Kun yhteistyö sujuu, voi sijaishuolto parhaimmillaan vahvistaa lapsen sosiaalisten suhteiden verkostoa ja hänen luottamustaan muihin ihmisiin ja omiin vanhempiin. (Puustinen-Korhonen & Pösö 2010, 15–16.)

Lapsen kannalta on kuitenkin tärkeää nähdä sosiaalisten suhteiden ja verkostojen kokonaisuus. Ne ovat tärkeitä koko sijaishuollon aikana ja erityisesti silloin, kun lapsi on ollut sijoitettuna muuhun kuin kotikuntaansa ja palaa täysi-ikäiseksi tultuaan kotipaikkakunnalleen. Muutoin voidaan olla tilanteessa, jossa lapselle ainut tuttu henkilö on jälkihuollon työntekijä. (Puustinen-Korhonen & Pösö 2010, 14.)

4 VARHAISKASVATUKSEN JA LASTENSUOJELUN YHTEISTYÖ

4.1 Varhaiskasvatus ja päivähoito käsitteinä

Varhaiskasvatus on pienten lasten eri elämänpiireissä tapahtuvaa kasvatuksellista vuorovaikutusta, jonka tavoitteena on edistää lasten tasapainoista kasvua, kehitystä ja oppimista. Varhaiskasvatus on suunnitelmallista ja tavoitteellista. Se koostuu hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuudesta. Varhaiskasvatuspalveluilla tarkoitetaan päiväkotihoidon, perhepäivähoitoa, esiopetusta, koululaisten aamu- ja iltapäivätoimintaa sekä avointa varhaiskasvatustoimintaa. Päivähoidosta siirrytään esiopetukseen, jonka tavoitteena on edistää yhteislapsen oppimisedellytyksiä yhdessä vanhempien kanssa ennen peruskoulun aloitusta. Varhaiskasvatus, esiopetus ja perusopetus muodostavat lapsen kehityksen ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden. (Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos 2015. b.)

Päivähoitoon sisältyvät päiväkotihoidon, perhepäivähoito ja avoin varhaiskasvatus. Pääasiallisia päivähoitomuotoja ovat päiväkotihoidon ja perhepäivähoito. Päivähoidon tavoitteena on tarjota laadukasta hoitoa, kasvatusta ja opetusta, unohtamatta lasten tärkeintä työtä eli leikkiä. Vanhemmilla on kasvatusvastuu ja päivähoitoon ammattilaisten tehtävänä on toimia yhteistyössä heidän kanssaan. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 32.)

Päivähoito toimii myös ennaltaehkäisevänä ja kuntouttavana palveluna. Päiväkodeissa hyödynnetään verkostoyhteistyötä lastensuojelun, perhetyön, lasten- ja perheneuvolan, terveydenhuollon, ja sosiaalitoimen palvelujen kanssa. Riskitilanteissa pyritään mahdollisimman varhaiseen puuttumiseen ja toimitaan yhteistyössä vanhempien kanssa heidän kasvatustehtävässään. Yhteistyötä tehdään yli sektorirajojen, joten päiväkodin henkilökunnalla on oltava toimivat yhteistyösuhteet eri tahoihin, mikä edellyttää myös palvelujärjestelmän hyvää tuntemusta. (Lammi-Taskula 2011, 79.)

4.2 Kasvatuskumppanuus varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatuksessa kasvatuskumppanuudella tarkoitetaan vanhempien ja henkilöstön välistä tietoista yhteistyötä, jossa yhdessä sitoudutaan tukemaan lasta kasvun, kehityksen ja oppimisen prosesseissa. Kasvatuskumppanuus rakentuu pohjalle, jossa vanhemmilla on ensisijainen kasvatusvastuu ja paras tuntemus lapsestaan. Varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on puolestaan ammatillinen tieto ja taito, sekä vastuu tasavertaisen yhteistyön edellytyksistä. Kasvatuskumppanuus muodostuu siis vanhempien ja varhaiskasvatuksen ammattilaisten tiedoista ja kokemuksista, joita syvennetään yhteistyössä toimien lapsen edun mukaisesti. (Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus 2005, 31.)

Kasvatuskumppanuus on käytännössä päivähoidon ja kodin jaettu kasvatustehtävä, jossa päivähoidon työntekijät osallistuvat lapsen hoitoon ja kasvatukseen huoltajien rinnalla. Perheiden subjektiivinen oikeus päivähoitoon tarkoittaa myös vanhempien mahdollisuutta saada tukea kasvatustehtävälleen. (Kaskela & Kekkonen 2006, 20.)

Varhaiskasvatuslain 7§ mukaan sanotaan, että lapsen vanhemmille tai muille huoltajille on annettava mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa lapsensa varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin (Varhaiskasvatuslaki 2015.) Kasvatuskumppanuudessa päivähoidon työntekijä toimii tasavertaisena osapuolena vanhemman rinnalla, vaikka varhaiskasvatuslaissa puhutaan kasvatustyön tukemisesta. Henkilöstön on toimittava yhteisymmärryksessä vanhemman kanssa lasta koskevista asioista. (Kaskela & Kekkonen 2006, 20.)

Kasvatuskumppanuuden tavoitteena on luoda jo päivähoitosuhteen alusta lähtien luottamuksellinen suhde vanhempiin tai huoltajiin. Se edellyttää avointa dialogia, jossa päivähoidon työntekijällä on kunnioitettava ja arvostettava työote vanhempiin. Kumppanuudessa on merkityksellistä juuri se, miten työntekijä välittää oman ammatillisen osaamisensa vanhemmille/huoltajille. On lapsen ja perheen edun mukaista, että luottamus saadaan syntymään. Silloin vanhemmat pystyvät luottamaan siihen, että lapsen ja heidän näkemykset tulevat kuulluksi ja toteutetuksi. Erityisesti luottamusta tarvitaan hankalien asioiden puheeksi ottamisessa ja ristiriitatilanteiden selvittelyssä jos vanhempien/huoltajien näkemykset lapsen tarpeista eroavat suhteessa työntekijöihin. Toimivassa

kasvatuskumppanuudessa etsitään yhteistä ymmärrystä siitä, miten lapselle turvataan ehjä kasvun, oppimisen ja kehityksen perusta. (Kaskela & Kekkonen 2006, 21.)

Varhaiskasvatuksen henkilöstö on vastuussa kasvatuskumppanuuden rakentamisessa. Tavoitteena on muodostaa kasvatuskumppanuudesta luonnollinen osa lapsen varhaiskasvatusta. Biologisille vanhemmille ja sijaisvanhemmille on järjestettävä mahdollisuuksia kasvatuskeskusteluihin. Keskusteluita pyritään järjestämään henkilökunnan lisäksi myös muiden vanhempien kanssa. Tarkoituksena on näin edistää vanhempien keskinäistä yhteistyötä ja lisätä vertaistukea. (Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus 2005, 32.)

4.3 Varhaiskasvatus ja ehkäisevä lastensuojelu

Kasvatuskumppanuudesta puhutaan usein varhaiskasvatuksen kontekstissa. Kasvatuskumppanuutta tarvitaan lapsen ympäristöissä ja erityisesti lastensuojelussa, jossa ammattilaiset sitoutuvat lapsen huolenpidon, edun ja oikeuksien edistämiseen yhteisymmärryksessä vanhempien kanssa. Kasvatuskumppanuuden erityisenä tehtävänä on tunnistaa mahdollisimman varhain lapsen erityisen tuen, avun ja suojelun tarve. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos i.a. b.)

Lastensuojelulaissa 2§ sanotaan, että lapselle tulee turvata oikeus turvalliseen kasvu-ympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Ensimmäinen vastuu lapsen hyvinvoinnista on vanhemmilla. Lasten ja perheiden kanssa toimivien viranomaisten on tuettava vanhempia ja huoltajia heidän kasvatustehtävässään. Perheelle on tarjottava tarpeellista apua riittävän varhain sekä ohjattava lapsi ja perhe tarvittaessa lastensuojelun piiriin. (Lastensuojelulaki 2007.)

Lastensuojelua ei tehdä pelkästään vain perheiden kanssa, vaan verkostoon kuuluvat varhaiskasvatuksen piiriin kuuluvat viranomaiset. Dialoginen yhteistyö perhekodin, biologisten vanhempien ja sijoitetun lasten läheisten kanssa viranomaisverkoston läsnä ollessa auttaa näkemään tilanteen eri näkökulmista. Se lisää ymmärrystä, osallisuuden kokemusta sekä tukee yhteisen työnjaon sopimista, johon kaikki ovat valmiita sitoutumaan. (Tanskanen & Timonen-Kallio 2009, 29–30.)

Biologiset vanhemmat tai sijaisperhe on usein luonut osan yhteistyösuhteista jo ennen lastensuojelun asiakkuuden alkua. Hyvänä esimerkkinä on päivähoito, joka toimii keskeisenä osana ehkäisevää lastensuojelua. Ehkäisevä lastensuojelu on työtä, jota toteutetaan ennen varsinaista ennen varsinaista lastensuojelua. Päiväkodissa lapsia ja hänen perhettään nähdään päivittäin verrattuna esimerkiksi neuvolaan. Varhaiskasvatuksen piirissä on mahdollista puuttua lapsen oireisiin riittävän ajoissa ja havaita tilanteiden kriisiytyminen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Ehkäisevällä lastensuojelulla pyritään ensisijaisesti tukemaan vanhemmuutta. (Lastensuojelun keskusliitto 2012.)

Ehkäisevä lastensuojelu pitää sisällään vanhemmuuden tukemisen lisäksi neuvontaa, voimavarojen vahvistamista, toimivien kasvatuskäytäntöjen opastusta sekä lapsiperhettä tukevien palveluiden piiriin ohjaamista. Siksi jokaisen päiväkodissa työskentelevän ammattilaisen on hyvä tietää, minkälaisia palveluja on kunnassa tarjolla. Lapsen ja perheen erityistarpeet tulee huomioida päivähoitoa järjestettäessä. Siihen sisältyvät erityis- päivähoito, erityislastentarhanopettajan tuki ja ohjaus, sekä varhaiskasvatuksen perheyö. Jos varhaiskasvatus toimii lastensuojelun avoimuuden tukitoimena, on siitä tehtävä aina lastensuojelun asiakassuunnitelma, johon kirjataan tavoitteet ja tarvittavat toimenpiteet. Varhaiskasvatus toteuttaa kuntoutusta kasvatuksellisin keinoin päävastuun ollessa sosiaalityöntekijällä. Tavoitteiden saavuttamista seurataan säännöllisin väliajoin. (Lastensuojelun keskusliitto i.a. b.)

Mikäli todetaan, että päivähoitojen tarjoamat keinot eivät ole riittäviä ja päivähoitojen huoli lapsen kehityksestä tai hyvinvoinnista kasvaa, on syytä tehdä lastensuojeluilmoitus. Ennen lastensuojeluilmoituksen tekemistä on hyvä keskustella asiasta ensin vanhempien kanssa. Tällä tavalla edistetään keskusteluyhteyden ja luottamuksen säilymistä. Lastensuojeluilmoitus ei johda suoraan lastensuojeluasiakkuuteen, vaan tarvittaviin toimenpiteisiin ryhdytään, mikäli se katsotaan tarpeelliseksi selvityksen jälkeen. Jos tehty selvitys ei johda lastensuojelun asiakkuuteen, ohjataan perhe tarpeen mukaan muiden palveluiden piiriin. (Lastensuojelun keskusliitto i.a. b.)

4.4 Varhaiskasvatuksen tuki sijoitetulle lapselle

Varhaiskasvatuksessa kohdataan yhä enemmän lapsia, joilla on eritasoisia haasteita tunte-elämän alueella ja kiintymyskäyttäytymisessä. Ongelmia ilmenee myös muilla kehityksen osa-alueilla kuten motorisissa taidoissa. Vanhempien vaikeudet heijastuvat lasten elämään. Erityisesti lastensuojelun piirissä olevat lapset ovat usein kokeneet traumaattisia tilanteita liittyen vanhempien päihteiden käyttöön, väkivaltaan, mielenterveysongelmiin ja taloudellisiin vaikeuksiin. Nämä lapset kärsivät erilaisista kiintymyssuhteen pulmista, jotka aiheutuvat vanhempien kyvyttömyydestä vastata lasten tunteisiin ja tarpeisiin. (Väliavaara 2010, 2.)

Usein vanhempien elämä on kuormittunut johtuen eri tekijöistä, ja se näkyy käyttäytymisessä lasta kohtaan. Vanhemmat voivat olla vihamielisiä lasta kohtaan, ankaria kurinpidossa tai esimerkiksi reagoida impulsiivisesti. Pahimmillaan vanhempi ei kykene osoittamaan kiintymystä, vaan jättää lapsen huomioimatta tai eristäytyy tilanteesta. Mikäli tilanne näyttää siltä, että perheelle annettu tuki ei enää riitä, on lapsi sijoitettava kodin ulkopuolelle. (Väliavaara 2010, 2.)

Sijoitettu lapsi voi oirehtia päivähoitossa, vaikka hänet on sijoitettu kodin ulkopuolelle. Sijoitusta ja huostaanottoa edeltävät tapahtumat ovat voineet kuormittaa lasta, mikä ilmenee lapsen käyttäytymisessä. Lapsi voi oirehtia tilanteissa, jotka saattavat näyttää turvallisilta päivähoiton henkilöstön mielestä. Kiintymyssuhteissaan traumatisoinut lapsi tarvitsee tuekseen hoitajan, jolla on valmiudet käsitellä lapsen kokemuksia ja ottaa vastaan kaiken koetun pahan. Varhaiskasvatuksen koko henkilöstö tarvitsee työyhteisön tukea työskennellessään lapsen kanssa, joka on kokenut menetyksiä. Tavoitteena on kehittää johdonmukaisia työskentelyn tapoja yhdessä lapsen kodin, varhaiskasvatuksen ja asiantuntijajoukon välillä. (Väliavaara 2010, 2.)

Sijaisvanhempien on hyvä kertoa lapsen taustoista, jotta varhaiskasvatuksessa voidaan aloittaa tarvittavat tukitoimet heti, kun tuen tarve on havainnoitu. On tärkeää tunnistaa ja määritellä lapsen yksilölliset toimintamahdollisuudet eri tilanteissa sekä niihin liittyvät tuen ja ohjauksen tarpeet. (Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus 2005, 35.) Erityistä hoitoa ja kasvatusta tarvitsevalle lapselle on laadittava kuntoutus-

suunnitelma yhteistyössä lapsen vanhempien/hoitajien ja tarpeen mukaan mm. kunnan sosiaalihuollon ja terveydenhuollon kanssa. (Varhaiskasvatuslaki 2015.)

Varhaiskasvatus on keskeisessä asemassa traumatisoituneiden ja menetyksiä kokeneiden lasten hyvinvoinnin tukemisessa tarjoamalla korjaavia kokemuksia sekä turvallista arkea. Omahoitajan ja lapsen välinen vuorovaikutussuhde vaikuttaa oleellisesti lapsen kasvuun, kehitykseen ja oppimiseen. Omahoitajan on tärkeää pystyä luomaan luottamuksellinen ja hyväksyvä suhde lapsen kanssa. Traumatisoitunut lapsi tarvitsee omahoitajalta leikkisyyttä (Play), hyväksyntää (Accept), aitoa kiinnostusta (Curios) ja empaattisuutta (Empathy). PACE- asenteeseen perustuvilla kasvatustilanteilla on autettu vaikeasti traumatisoituneita lapsia arjen kasvatustilanteissa. (Välivaara 2010, 9.)

Monet varhaislapsuudessaan menetyksiä kokeneet lapset kärsivät häpeän tunteesta. Empaattinen ja lasta ohjaava kasvatus toimii näiden lasten parissa paremmin kuin auktoriteettiin perustuvat rankaisevat käytännöt. Lasta on autettava tulemaan tietoisiksi omista vahvuuksista ja voimavaroista. Siirtymätilanteiden hallintaan on syytä kiinnittää huomiota, koska ne saattavat lisätä lapsen ahdistuneisuutta. Tilanteiden herättämä epävarmuus voi aiheuttaa hallinnan menetyksen tunteita. Ahdistuneisuuteen auttaa siirtymätilanteiden ennustettavuus, toistuvuus ja rutiinit. Siirtymätilanteita kodista päivähoitoon helpottavat oma unilelu ja valokuvat omista vanhemmista/hoitajista. (Välivaara 2010, 10–11.)

Eriyistä tukea tarvitsevien lasten työskentelyssä on oltava aina yhteydessä vanhempiin ja/tai sijaisvanhempiin. Kasvatuskumppanuus on tärkeässä asemassa. Aikuisten tietoisuuden lisääminen muutosten ja menetysten vaikutuksista tukee lapsen kehitystä, ja on ensiarvoisen tärkeää. Moniammatillinen yhteistyö, korjaava ja turvallinen arki sekä läheissuhteiden tukeminen auttaa tehokkaasti lapsen hyvinvoinnin tukemisessa ja syrjäytymisen ehkäisyssä. (Välivaara 2010, 12.)

5 AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET

Tässä luvussa esittelemme Suomessa aikaisemmin tehtyjä tutkimuksia koskien lasten kokemuksia sijaisperheessä elämisestä. Näissä kokemuksissa käsitellään yhteydenpidon merkitystä lapselle ja, kuinka yhteydenpito on käytännössä hoidettu lapsen biologiseen perheeseen ja lapselle tärkeisiin läheisiin. Esittelemme myös tutkimuksia, jotka käsittelevät lapsen osallisuutta sijaishuollossa sekä kodin ja perheen merkitystä sijoitettujen lasten elämässä. Kahdessa tutkimuksessa käsitellään myös sosiaalityöntekijän roolia yhteydenpidon toteutumisessa

Tutkittua tietoa kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten ja heidän läheistensä yhteydenpidon käytännöistä ja toteutumisesta löytyy varsin runsaasti. Aiheeseen liittyen on tehty useita tutkimuksia. Nämä sijaishuollon kohteet olivat pääsääntöisesti sijaisperheitä. Oma tutkimuksemme käsittelee pelkästään ammatillisten perhekotien yhteydenpitoon liittyviä eroavaisuuksia. On kuitenkin tiedostettava, että sijaisperhe eroaa ammatillisesta perhekodista esimerkiksi koulutuksen ja lastensuojelun työkokemuksen vuoksi. Ammatillisen perhekodin perustaneella vanhemmalla on oltava vähintään ammattikorkeakoulututkinto ja kolmen vuoden työkokemus lastensuojelusta. Sijaisvanhemmilta ei edellytetä alan koulutusta tai työkokemusta.

5.1 Kokemuksia sijaisperheen arjesta

Mia Korhonen (2007) on pro gradu-tutkielmassaan selvittänyt sijaisperheen ja biologisten vanhempien yksilöllisiä kokemuksia yhteisen arjen ja elämän rakentumisesta. Tutkimuksesta käy ilmi, että sijoitetuilla lapsilla on hyvin erilaisia perherakenteita, jotka tuovat haasteita yhteydenpitoon. Siitä huolimatta tutkimukseen osallistuneet sijoitetut lapset olivat pitäneet yhteyttä biologisiin sukulaisiin. Yhteydenpito todettiin vähäiseksi ja sen katsottiin johtuvan biologisten vanhempien vaikeista elämäntilanteista. Lapset siis tapasivat biologisia vanhempiaan omalla tavallaan ja omalla tiheydellään, mutta tapaamisissa ei ollut säännönmukaisuutta. Vanhemmilla ja sijaisvanhemmilla oli usein erilainen käsitys siitä, miten, missä ja milloin tapaamisia tulisi järjestää. Sijaisvanhem-

mat kokivat ongelmalliseksi sen, että tapaamiset eivät toteutuneet sovituksen mukaisesti ja lapsi joutui pettymään. (Korhonen 2007, 71–78.)

Tarja Pelkosen (2013) lisensiaatintutkimuksessa tuli esille vastaavanlaisia tuloksia siitä, että sijoitettujen lasten läheisten yhteydenpitoon vaikuttivat merkittävästi biologisten vanhempien ja sukulaisten elämäntilanteen hallinta. Ne läheiset, joilla oli kohtuullinen elämänhallinta, olivat olleet aktiivisesti yhteydessä lapseen sijoituksen alusta lähtien. Heitä pidettiin ”hyvinä” läheisinä, koska he olivat luotettavia ja pitivät kiinni tehdyistä sopimuksista. Hyvien läheisten yhteydenpitoa sijoitettuihin lapsiin tuettiin ja yhteydenpito oli säännöllistä. Vastaavasti rikollinen tausta, asunnottomuus ja päihteidenkäyttö olivat tilanteita, joissa sosiaalityöntekijät ja sijaisvanhemmat kokivat heidät haastavina yhteistyökumppaneina, jonka takia aktiivista yhteydenpitoa ei tuettu läheisen esittämistä pyynnöistä huolimatta. (Pelkonen 2013, 25–26.)

Sijoitettujen lasten ja heidän läheistensä yhteydenpitoon vaikuttivat suuresti sijaisvanhempien asenteet sekä sosiaalityöntekijän aktiivisuus yhteydenpidon tukemisessa. Toinen huolestuttava tekijä oli, että sosiaalityöntekijöiden laatimat lastensuojelun asiakirjat ja dokumentoinnit olivat laadultaan kirjavia ja osassa oli useiden vuosien aukkoja. Hälyttävintä oli sijoitetun lapsen sekä biologisten vanhempien asiakassuunnitelmien vähäinen määrä. (Pelkonen 2013, 27.)

5.2 Lapsen osallisuus sijaishuollossa

Sari Sauramäki (2015) on pro gradu-työssään haastatellut lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden käsityksiä sijaishuollossa olevan lapsen osallisuudesta. Huostaan otettu lapsi on erityisessä asemassa asuessaan oman kodin ulkopuolella ja osallisuudella on merkittävä osuus lapsen hyvinvoinnin kannalta. Tutkimuksesta ilmenee, että sijaishuollossa olevan lapsen osallisuus lastensuojelun sosiaalityöntekijän työssä on keskeisellä sijalla. Sosiaalityöntekijät pitivät tärkeänä sijoitettujen lasten kanssa työskentelyä sekä lasten tapamista kasvokkain. Sauramäki toteaa tutkielmassaan, että lasten asioista vastaavilla sosiaalityöntekijöillä on usein liikaa asiakkaita. Resurssien lisääminen antaisi mahdollisuuden tavata lasta useammin ja sitä kautta lapsen osallisuus voisi toteutua paremmin. (Sauramäki 2015, 50.)

Saastamoinen (2008) toteaa, että lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä on aina kokonaisvastuu lapsen lastensuojeluasioiden hoidosta. Sosiaalityöntekijä on keskeisessä roolissa lapsen edun toteutumisen vaalijana ja valvojana. Sosiaalityöntekijällä on velvollisuus avustaa lasta muun muassa puhevallan käytössä ja valvoa, että lapsen mielipiteet tulevat kuulluksi. (Saastamoinen 2008, 73.)

Sauramäen (2015) tutkielmasta käy ilmi myös se, että sosiaalityöntekijät halusivat työskennellä lapsen lisäksi lapselle merkityksellisten ihmisten kanssa, kuten biologisten vanhempien sekä muun yhteistyöverkoston kanssa. He halusivat tavata lapsen vanhempia ja lasta biologisten vanhempien kotona, sillä se tukisi luottamuksellisen suhteen rakentumista. Kotikäynnillä sosiaalityöntekijöillä pystyisi muodostamaan vanhemmista ja heidän vanhemmuudestaan uudenlaisia käsityksiä. Vanhemmista voi välittyä negatiivinen kuva, kun heitä tavataan pelkästään asiakassuunnitelmanneuvottelussa. Vanhemmat saattavat tulla asiakassuunnitelmanneuvotteluun ahdistuneina ja jopa vihaisina, jolloin heistä tulee esiin vain huonoja puolia. (Sauramäki 2015, 49.)

Arja Ahonen (2013) on lisensiaatintutkimuksessaan selvittänyt, miten sosiaalityöntekijän kirjaukset voivat vaikuttaa tulevaan yhteydenpitoon sijaishuollossa. Tutkimuksessa todettiin, että huostaanoton valmistelussa yhteenvedo sisälsi lapsen lastensuojeluhistorian ja annetut tukitoimet. Lapsen läheisiä ja vuorovaikutussuhteita sukulaisiin oli arvioitu epäsuorasti tai riittämättömästi. Näillä kaikilla tiedoilla on vaikutus myöhemmin sijoituksen aikana lapsen ja tämän läheisten yhteydenpitoratkaisuihin. Yhteenvedot eivät sisältäneet yhteneväistä järjestystä tai rakennetta. Lapsen läheisiksi käsiteltiin vain ydinperheeseen kuuluvat henkilöt. (Ahonen 2013, 62.)

Ahonen (2013) toteaa tutkielmassaan, että läheissuhteet katoavat usein jo sijoituksen valmisteluvaiheessa. Tiedot eivät välity sijaishuoltoon ja lapsen asioista vastaavalle uudelle sosiaalityöntekijälle. Sosiaalityöntekijä on voinut esimerkiksi ohittaa lapsen läheisten selvittämisen toteamalla, että yhteydenpidosta sovitaan myöhemmässä neuvottelussa. Tällöin riskinä on, että lapsen läheiset jäävät pitkäksi aikaa lapsen arjesta ulkopuoliseksi, jopa pysyvästi. Läheisistä oli dokumentoitu pinnallisesti, selvittämättä läheisen merkitystä lapsen elämään. Sosiaalityöntekijän toiminnalla oli yhteys siihen, ketkä määriteltiin lapsen läheisiksi ja miten yhteyttä pidettiin sijoituksen aikana. Yhteydenpito mahdollistui niissä tapauksissa, joissa sosiaalityöntekijä oli kuvannut perherakenteet

huolellisesti, kirjannut läheisten merkityksen lapsen elämässä näkyvästi esille ja lapsen osallisuuteen oli kiinnitetty huomiota. (Ahonen 2013, 70–71.)

5.3 Sijoitettujen lasten antamat merkitykset kodille ja perheelle

Kati Hämäläinen (2012) on väitöskirjassaan tutkinut sijaisperheissä asuvien alle 12-vuotiaiden lasten antamia merkityksiä kodille ja perhesuhteille. Lasten kodille antama merkitys oli kaiken kaikkiaan sidoksellisuuden sävyttämä. Lapsilla ei ollut kokemusta ainoastaan yhdestä lapsuudenkodista, mutta siitä huolimatta kodin merkityksellisyys ja sidokset entisen ja nykyisen kodin välillä olivat selviä. Haastateltavien lasten sijaishuolto piti vahvasti yllä lasten suhdetta juuri biologiseen äitiin, mutta tuki vähäisesti yhteydenpitoa muihin perheenjäseniin tai läheisiin. Tutkimus toi ilmi sen, että lapset pitivät merkityksellisinä kadonneita perhesuhteita, jotka olivat lapselle läheisiä ja tärkeitä, vaikka aikuiset eivät tukeneet yhteydenpitoa näihin suhteisiin. Lapsille olivat erityisen tärkeitä suhteet biologisiin sisarusiin. Tämä korostui niissä tilanteissa, joissa sisarukset olivat sijoitettu eri perheisiin. (Hämäläinen 2012, 178–184.)

Lapsen tärkein kasvuympäristö on aina koti ja perheen ihmissuhteet. Kodin ulkopuolelle sijoitetuilla lapsilla kodin ja ihmissuhteiden hahmottaminen voi olla vaikeaa. Sijoitetut lapset tarvitsevat tukea uuden tilanteen ymmärtämisessä ja sanoittamisessa, kun lapsella on syntymäperheen lisäksi sijaisperhe. Perhe koostuu kodin arjessa merkityksellisistä ihmissuhteista. Sijoitetut lapset osaavat hahmottaa ja nimetä helpoiten juuri nämä arjessa vaikuttaneet ihmiset. Lapselle muita läheisiä ihmissuhteita kuten sisaruspuolia, isovanhempia, vanhemman uuden puolison lapsia on vaikeampi mieltää läheisiksi. Erityisesti jos yhteydenpito on vähäistä, lapsi ei aina pysty mieltämään heitä perheen tai suvun jäseniksi, vaikka heidän merkityksensä on tärkeä. (Tervonen-Arnkil 2008, 148.)

Hämäläinen (2012) toteaa väitöskirjassaan, että yhteydenpito biologiseen perheeseen ja muihin läheisiin ei aina täysin toteudu. Lapsen mielipide on saatettu jättää huomioimatta siitä huolimatta, vaikka lapsi on kertonut, että kaukana asuva sisarus on hänelle tärkeä. Kadonnut ja lapselle samalla tärkeä perheenjäsen on voitu unohtaa. Samalla tuetaan enemmän niitä suhteita, jotka ovat aikuisten näkökulmasta lapsille tärkeämpiä kuten biologiset vanhemmat. Hämäläinen tuo esille sen, että turvallisiin ja läheisiin sisarus-

suhteisiin keskittyminen olisi jopa tärkeämpää kuin yhteydenpitäminen turvattomuutta sisältäviin vanhempisuhteisiin. Vaikka yhteydenpitoa biologisiin vanhempiin korostetaan, niin se toteutuu harvoin biologisten isien kohdalla. Osalle haastateltavista lapsista suhteet heidän elämästään kadonneisiin biologisiin isiin olivat erityisen tärkeitä. Hämääläinen jääkin pohtimaan, kenen tehtävä on etsiä nämä biologiset isät takaisin lasten elämään. (Hämäläinen 2012, 189–191.)

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Opinnäytetyömme muodostuu ammatillisten perhekotien liiton jäsenperheille suunnatusta kyselystä ja Pohjois-Savossa sijaitsevien päiväkotien johtajille ja lastentarhanopettajille suunnatusta kyselystä. Aineisto pohjautuu aikuisten näkökulmaan ja kokemuksiin.

Tutkimus toteutettiin yhteistyössä Ammatillisten perhekotien liiton kanssa ja kyselytutkimus suunnattiin siihen kuuluville jäsenperheille. Aiheemme koski ammatillisiin perhekoteihin sijoitettujen lasten yhteydenpitoa biologisiin perheisiin ja lapsille tärkeisiin läheisiin. Ennen tutkimuksen aloittamista otimme yhteyttä Ammatillisten perhekotien liittoon varmistaaksemme, vastaako tutkimuksen aihe liiton tarpeita. Liitosta kerrottiin, että aihetta on jo jossain määrin tutkittu. Sovimme, että rajaamme tutkimuksen käsittelemään ammatillisten perhekotien ja sijoitettujen lasten läheisten välisestä yhteydenpidon eroavaisuuksia. Ammatillisten perhekotien liitto informoi siihen kuuluvia jäsenperheitä tulevasta tutkimuksesta. Kyselyyn osallistumalla ammatilliset perhekodit myönsivät luvan tutkimuksen suorittamiseen.

Toisessa kyselytutkimuksessa selvitimme työntekijöiden kokemana, kuinka sijoitettujen lasten ja heidän läheisten yhteydenpidon käytännöt näyttäytyvät varhaiskasvatuksen ympäristössä. Otimme ensin yhteyttä puhelimitse Pohjois-Savossa sijaitsevien päiväkotien johtajiin. Esittelimme tutkimuksemme aiheen ja tiedustelimme halukkuutta osallistua kyselyyn. Samalla varmistimme luvat kyselyn suorittamiseen. Varsinainen kysely toteutettiin sähköpostitse.

6.1 Tutkimuksen tavoitteet ja kohderyhmät

Opinnäytetyömme tavoitteena on selvittää, miten ammatilliseen perhekotiin sijoitettujen lasten ja heidän läheisten yhteydenpito toteutuu käytännössä ja miten nämä käytännöt eroavat perhekodeittain. Tutkimme myös, miten kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten ja heidän läheisten yhteydenpito toteutuu varhaiskasvatuksen ympäristössä, kun kysy-

myksessä on jaettu vanhemmuus eli lapsella on biologiset vanhemmat sekä perhekodin vanhemmat.

Tarkoituksemme on tuottaa tietoa Ammatillisten perhekotien liiton käyttöön yhteydenpidon toimintamalleista ja käytännöistä. Tutkimustulosten perusteella voimme tuoda esille yhteydenpidon erovaisuuksiin liittyvät tekijät. Pyrimme selvittämään, onko yhteydenpidon toteuttamiseen tarvetta luoda yhteneväisiä käytäntöjä ja ohjeistuksia - ammatillisen perhekotitoiminnan laadun arvioinnin ja kehittämisen edistämiseksi.

Tutkimuksen teorian pohjalta ja aikaisempien yhteydenpitoa käsittelevien tutkimusten perusteella tutkimusongelmiksi muodostuivat seuraavat kysymykset:

1. Kuinka ammatillisten perhekotien ja sijoitettujen lasten läheisten välinen yhteydenpito on järjestetty ammatillisissa perhekodeissa?
  - 1.2. Ketkä ovat olleet osallisena yhteydenpitoon liittyvissä päätöksissä?
  - 1.3. Mitkä tekijät vaikuttavat yhteydenpidon erovaisuuksiin?
2. Miten kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten ja heidän läheisten yhteydenpito toteutuu varhaiskasvatuksen ympäristössä?

Tutkimuksemme pääkohderyhmänä ovat ammatilliset perhekodit, jotka kuuluvat Ammatillisten perhekotien liiton jäsenperheisiin. Valitsimme kyselyyn kaikki perhekodit eri puolelta Suomea, joita on yhteensä 82 kappaletta. Tutkimuksen kohdejoukkona ovat ammatillisen perhekodin vanhemmat eli vastaajana on joko perhekodin isä tai äiti, tai perhekodin vastuuhenkilö. Toinen kohderyhmämme koostuu päiväkodin johtajista ja lastentarhanopettajista, jotka työskentelevät Pohjois-Savon alueen päiväkodeissa. Valitsimme kyselyyn harkinnanvaraisesti kuusi päiväkotia, joihin kyselyt lähetettiin. Jokaisesta päiväkodista pyysimme kyselyyn vastaamaan joko päiväkodin johtajaa tai lastentarhanopettajaa, jolla on aikaisempaa kokemusta sijoitetuista lapsista päivähoidossa.

Tutkimuksemme aihe on ajankohtainen. Edelleen lastensuojelun ja sijaishuollon kentällä puhutaan sijoitettujen lasten ja heidän läheisten välisestä yhteydenpidosta. Lastensuojelulaissa sanotaan, että lapsilla on oikeus pitää yhteyttä biologisiin vanhempniinsa, sisaruksiin ja muihin läheisiin. Samassa yhteydessä kerrotaan, että sosiaalihuollon vastaavan toimielimen ja lapsen sijaishuoltopaikan on edistettävä yhteydenpitoa. Sijaishuoltoa

toteutettaessa on otettava huomioon myös tavoite perheen jälleenyhdistämisestä. Varhaiskasvatusikäinen lapsi ei itse osaa tuoda esille toiveitaan läheistensä tapaamisesta saati huolehtimaan yhteydenpidon toteutumisesta. Yhteydenpidon suunnittelu on pääsääntöisesti sosiaalityöntekijän vastuulla, jossa yhteistyössä perhekodin vanhemmat, biologiset vanhemmat ja sosiaalityöntekijä sopivat yhteydenpidon raameista. Yhteydenpidon käytännön toteutumisen vastuu jää perhekodin vanhemmille.

Lastensuojelun keskusliiton tekemässä selvityksessä (2013) kerättiin vanhempien, sosiaalityöntekijöiden ja sijaishuoltopaikkojen näkemyksiä perheen jälleenyhdistämiseen liittyvistä käytännöistä. Selvityksessä todetaan, että sijaishuollon yleiset käytännöt rajoittavat lasten ja vanhempien välistä yhteydenpitoa. Vanhempien kanssa tehtävässä työskentelyssä vastuunjako on epämääräinen. Sijaishuoltopaikkojen mielestä vastuu kuuluisi sosiaalityöntekijöille, mutta suurten asiakasmäärien takia sosiaalityöntekijöiden huomio vanhempia kohtaan jää vähemmälle. Asiakassuunnitelmat ovat myös puutteellisia ja niistä puuttuvat perheen jälleenyhdistämisen tavoitteet. (Lastensuojelun keskusliitto 2013.)

6.2 Aineiston keruu

Aineistonkeruumenetelmänä käytämme internetpohjaista sähköistä kyselyä Webropoltyökalulla. Kyselyn etuna on tutkimuksen suorittaminen ilman läsnäoloa. Se on tutkimuksemme kannalta välttämätöntä, sillä perhekodit sijaitsevat ympäri Suomea ja kyselylomakkeella saavutamme laajalla alueella olevan kohderyhmän. Kyselytutkimuksen suorittaminen verkossa säästää myös ajallisia ja taloudellisia resursseja. Kyselyssä vastaajan voi olla helpompi vastata arkaluontoisiin kysymyksiin verrattuna haastattelumenetelmään. Lisäksi verkkokyselyn etuna on anonymiteetti, jolloin vastaaja voi tuoda rohkeammin esiin omia mielipiteitään. Tutkimusaineisto kerätään standardoidusti, jolla tarkoitetaan sitä, että jokaiselta vastaajalta kysytään samat kysymykset. Laadimme tutkimuskysymykset avoimeen muotoon, koska haluamme tietää, miten vastaajat hahmottavat tutkittavat asiat. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2005, 188.)

Kun käytetään kyselylomaketta tiedonkeruuvälineenä, on syytä muistaa saatekirjeen merkitys. Saatekirje kertoo vastaajalle tutkimuksen perustiedot eli mistä tutkimuksessa

on kysymys, kuka tai ketkä tutkimusta tekevät ja mihin tuloksia tullaan käyttämään. Saatekirjeen perusteella vastaajat voivat motivoitua vastaamaan kyselyyn tai hylätä koko lomakkeen. (Vehkalahti 2014, 48.)

Kyselylomaketta laatiessamme pohdimme kysymysten muotoa ja asettelua. On huomioitava, että kyselylomakkeeseen laaditaan sellaisia kysymyksiä, jotka merkitsevät samaa kaikille vastaajille. Lisäksi pyrimme pitämään kysymykset lyhyinä ja yksinkertaisina, jotta ne ovat helpommin ymmärrettävissä. Käytimme kyselylomakkeessa standardoituja avoimia kysymyksiä. Avoimien kysymysten avulla vastaajat voivat ilmaista mielipiteensä omin sanoin. Se osoittaa vastaajien tietämyksen ja oman ymmärryksen asiasta. Avoimen kysymykset voivat tuoda esiin myös sellaisia näkökulmia, joita emme osanneet ajatella etukäteen. (Hirsjärvi ym. 2005, 190.)

Alun perin suunnittelimme, että keräämme aineiston haastattelemalla 4-5 eri ammatillisen perhekodin vanhempaa. Teemahaastattelukysymykset olisimme jakaneet muutamaaan pääkysymykseen, joilla olisimme pyrkineet hahmottamaan yhteydenpidon kokonaisuutta. Alakysymyksillä olisimme tarkentaneet vastauksia pääongelmiin. Ammatillisten perhekotien liittoon kuuluvissa jäsenperheissä vain muutamassa oli varhaiskasvatusikäisiä lapsia ja perheet sijaitsivat kaukana toisistaan. Ajan ja taloudellisten resurssien takia päädyimme tekemään verkkokyselyn Webropol- kyselyohjelmalla koskemaan kaikkia ammatillisia perhekoteja.

Ammatillisille perhekodeille tehty kysely (Liite 2) koostuu kahdesta osiosta, jotka muodostuvat taustatiedoista ja perhekotiin sijoitettujen lasten ja heidän läheisten yhteydenpitoa käsittelevistä kysymyksistä. Jätimme kyselystä pois varhaiskasvatuksen yhteydenpitoa koskevat kysymykset, koska perheisiin oli sijoitettu pääsääntöisesti kouluikäisiä lapsia tai sitä vanhempia. Aineisto olisi muuten jäänyt liian suppeaksi niiltä osin, jossa käsitellään varhaiskasvatuksen yhteydenpitoa.

Halusimme edelleen pitää kiinni tavoitteesta tutkia, miten kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten ja heidän läheisten yhteydenpito toteutuu varhaiskasvatuksen ympäristössä. Valitsimme kuusi Pohjois-Savossa sijaitsevaa päiväkotia, joiden johtajille lähetimme kyselyt (Liite 4) sähköpostitse. Kysely koostui viidestä avoimesta kysymyksestä, jotka

käsittelevät henkilökunnalle annettua ohjeistusta, tukea, käytäntöjä, toimintamalleja ja koulutuksen tarvetta kun päivähoitossa on sijaishuollossa asuva lapsi.

6.3 Tutkimusmenetelmät ja aineiston analysointi

Opinnäytetyömme tutkimusote on laadullinen eli kvalitatiivinen. Tutkimukset toteutetaan kyselylomakkeilla, jotka sisältävät avoimia kysymyksiä. Kyselylomake mielletään usein määrälliseksi menetelmäksi ja sanotaankin, että määrällisellä tutkimusmenetelmällä tavoitellaan yleiskäsityksiä ja laadullisella tutkimusotteella pureudutaan yksityiskohtiin. Myös kyselyssä, joka on määrällinen, voidaan päästä käsiksi yksityiskohtiin. (Vehkalahti 2014, 13.)

Kun yhdistetään kvalitatiivista ja kvantitatiivista menetelmää rinnakkain, voidaan laadullista tutkimusta täydentää kvantitatiivisella mittauksella jostain kiinnostavasta havainnosta, mikä ryydittää laadullista raporttia. Jo neljän havainnon perusteella voidaan tehdä tilastollisesti merkitseviä päätelmiä. (Metsämuuronen 2008, 60.) Hyödynnämme tutkimuksessamme molempia lähestymistapoja. Kyselyiden avoimia vastauksia analysoidaan laadullisella menetelmällä ja osa tuloksista esitetään tiivistäen määrällisellä menetelmällä.

Laadullisen eli kvalitatiivisen tutkimuksen lähtökohtana on tutkimuskohteen todellisuuden kuvaaminen ja tutkiminen laaja-alaisesti. Menetelmät muodostuvat tutkijan omista havainnoista, joiden tarkoituksena on tutkittavan asian ymmärtäminen, tulkitseminen ja selittäminen. Yleisesti kvalitatiivisen tutkimuksen pyrkimyksenä on löytää ja tuoda esille tosiasioita kuin todentaa jo olemassa olevia totuuksia. (Hirsjärvi 2007, 156–157.)

Lähetimme kyselyn Ammatillisen perhekotien liiton jäsenrekisteriin kuuluville ammatillisille perhekodeille, joita on yhteensä 82 kappaletta. Kyselylomakkeita palautui 22 kappaletta ja vastausprosentiksi muodostui näin ollen 27 %. Ammatillisten perhekotien vastaajista 15 oli ammatillisten perhekotien äitejä. Kuusi vastaajista oli ammatillisten perhekotien isiä ja yksi vastaajista ilmoitti olevansa ammatillisen perhekodin vastuuhenkilö. Lisäksi lähetimme kyselyn kuuteen eri päiväkotiin, jotka sijaitsevat eri puolella Pohjois-Savoaa. Tutkimukseen otetut päiväkodit valittiin harkinnanvaraisesti. Vastaajiksi

pyydettiin joko päiväkodin johtajaa tai lastentarhanopettajaa, joilla oli aikaisempaa kokemusta sijoitetuista lapsista päiväkodissa. Kyselyihin vastasi kaksi päiväkodin johtajaa ja yksi lastentarhanopettaja. Vastausprosentiksi saatiin 50 %.

Aineiston keruun jälkeen kävimme kyselylomakkeet läpi ennen analysointia. Totesimme kaikki vastaukset analysointikelpoiksi. Analysointi tapahtui Syrjäläisen (Metsämuronen, 2008, 50–51) sisällönanalyysin mukaisesti. Sisällönanalyysillä voidaan tarkoitaa laadullista sisällönanalyysia kuin myös sisällön määrällistä erittelyä (Tuomi & Sarajärvi 2002, 109–110) ja hyödynsimme näitä molempia analysoidessamme aineistoa.

Alkuun tutustuimme aineistoihin huolellisesti. Etenimme järjestyksessä luokitellen avokysymykset eri kategorioihin, joita olivat muun muassa yhteydenpidosta sopiminen, sijoitettujen lasten läheiset ja läheisverkoston kartoittaminen, yhteydenpidon ja tapaamisten toteuttaminen. Käytimme luokittelussa apuna ”tukkimiehen kirjanpitoa”. Kävimme kaikki vastaukset läpi yksitellen ja jaoimme vastaukset eri teemoihin. Teemojen pohjalta pystyimme havainnoimaan vastauksissa ilmenneet toistuvuudet ja eroavaisuudet. Osa havaintojen määristä kuvattiin prosentteina. Kun keskeisimmät teemat olivat selvillä, täsmensimme tutkimuskysymyksiä ja jatkoimme vastausten luokittelua tarkennettujen tutkimuskysymysten mukaan. Analysoinnin perusteella pyrimme löytämään vastauksista yhteneväisyyksiä kuin myös mahdollisia piileviä tosiasioita. Vastaajien taustatietoja käsittelevien tulosten havainnollistamiseksi käytettiin graafisia kuvioita ja avoimet kysymykset raportoitiin suoraan lainauksin.

6.4 Tutkimuksen reliabiliteetti ja validius

Kaikissa tutkimuksissa pyritään arvioimaan tehdyn tutkimuksen luotettavuutta ja pyritään välttämään virheiden syntymistä. Tutkimuksen reliabiliteetti tarkoittaa mittaustulosten toistettavuutta, eli tulokset eivät ole sattumanvaraisia vaan toistettavia. Validius puolestaan mittaa tutkimuksen luotettavuutta. (Hirsjärvi ym. 2005, 216.)

Kyselyn tai tutkimuksen luotettavuuteen ja laatuun vaikuttavat sisällölliset, tilastolliset, kulttuuriset, kielelliset ja tekniset seikat. Mittaus on ainutkertaista, eikä huonosti mitat-

tuja osioita voida parantaa jälkikäteen. Mittauksen laatuun voi vaikuttaa etukäteen jo kyselylomakkeen suunnitteluvaiheessa. (Vehkalahti 2014, 40.)

Käytimme kyselylomakkeet arvioitavana muutamalla eri henkilöllä, kuten Ammatillisen perhekotien liiton laadunvastaavalla, opinnäytetyötä ohjaavalla opettajalla sekä kahdella sijaisvanhemmalla ennen varsinaista tiedonkeruuta. Saadun palautteen perusteella teimme korjauksia kysymyksiin ja niiden muotoiluun. Kiinnitimme huomiota kyselylomakkeiden kielen selkeyteen ja yleisesti lomakkeen ulkoasuun.

Kyselytutkimusten aineistot rakennettiin kyselylomakkeen pohjalta. Paperilomakkeen tapauksessa luodaan vastaavanlainen havaintotiedosto, jossa osioita vastaaville muuttujille annetaan sopivat nimet ja tallennetaan. Webropolin kyselylomakkeessa vastaukset tallentuivat suoraan sähköiseen muotoon ilman, että niitä tarvitsi erikseen tallentaa. Näin aikaa vievä ja virhealtis tallennus jäi pois. (Vehkalahti 2014, 41.)

Ammatillisten perhekotien kohderyhmästä kyselytutkimukseen vastasi 27 %. Kyselyn vastausprosentti on kohtuullinen, sillä verkossa suoritettavien kyselyiden määrät ovat voimakkaasti kasvaneet, mikä näkyy vastausväsymyksenä. Toisesta kohderyhmästä eli päiväkodin johtajista vastasi 50 % ja vastausprosentti on hyvä. Molempien tutkimusten aineistot ovat riittävän kattavia ja niistä syntyviä tuloksia voidaan pitää uskottavina. On kuitenkin muistettava, että päiväkodin johtajille suunnattu kysely ei täytä otoksen kriteerejä. Kyseessä on harkinnanvarainen näyte, koska päätimme etukäteen, keille tutkimuksen tarpeisiin soveltuville vastaajille kysely lähetetään. Harkinnanvarainen näyte on yleistettävissä vain tutkittavaan joukkoon, joten tehtävät johtopäätökset rajoittuvat täten kyselyyn vastanneisiin (Vehkalahti 2014, 46.)

Kahden eri tutkimusmenetelmän käyttäminen parantaa luotettavuutta, sillä laadullinen ja määrällinen aineisto täydentävät toisiaan. Tutkimusten laadullisen sisällönanalyysin tukena käytimme aineiston kvantifioimista. Aineiston luotettavuus lisääntyi kun lasimme, kuinka paljon tiettyjä havaintoja esiintyi aineistossamme. Luotettavuutta lisäsi myös tutkimuksen kulun tarkka kuvaaminen ja tekstikatkelmien käyttäminen tutkimusaineistosta.

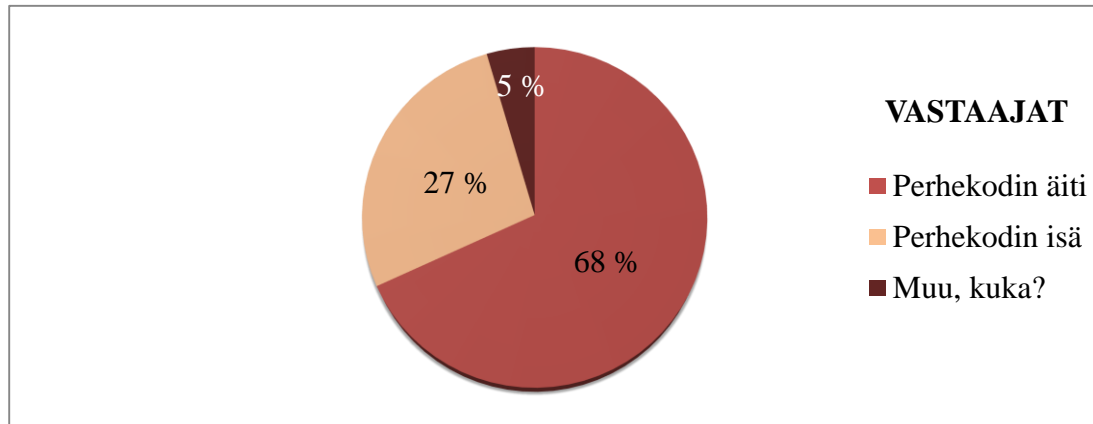
7. TUTKIMUSTULOKSET

Tässä kyselylomakkeessa selvitimme ammatillisten perhekotien käytäntöjä koskien heidän ja sijoitettujen lasten läheisten välistä yhteydenpitoa. Kyselyssä selvitimme myös, millaisia toimintatapoja ammatillisilla perhekodeilla on yhteydenpidon toteuttamisessa. Kysely oli suunnattu ammatillisten perhekotien vanhemmille tai kasvatuksesta vastaavalle henkilöstölle. Lähetimme kyselyn sähköpostilla kaikille ammatillisille perhekodeille, jotka kuuluvat Ammatillisten perhekotien liittoon. Sähköposti sisälsi linkin Webropol -ohjelmaan, jonka avulla toteutimme kyselyn. Oskoko oli 82 ja kyselyn vastausaika oli noin parisen viikkoa. Kyselyyn vastasi 22 eri ammatillista perhekotia ja näin ollen vastausprosentiksi tuli 27 %.

7.1 Vastaajien taustatiedot

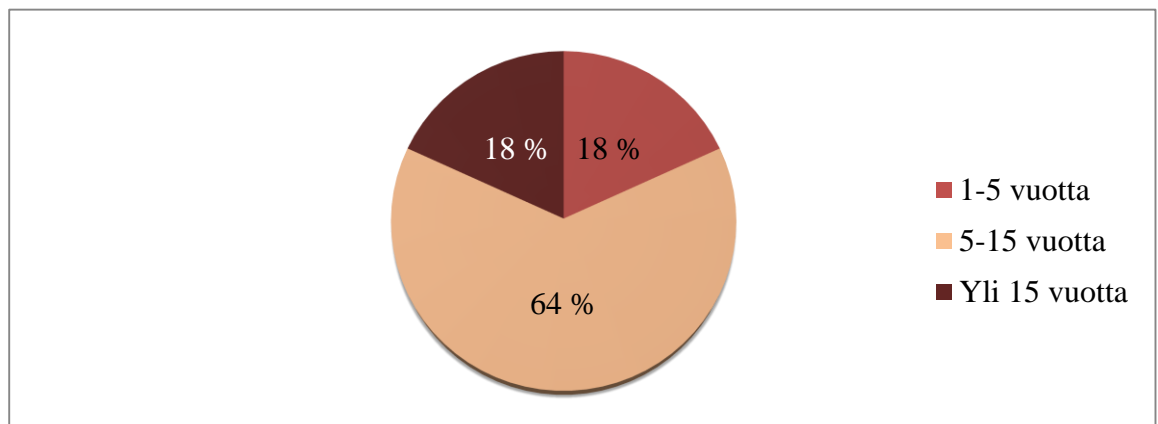
Tutkimukseemme vastanneista 15 oli perhekotien äitejä ja kuusi oli perhekodin isiä. Kohtaan ”muu kuka?” vastasi yksi vastaaja, joka ilmoitti olevansa ammatillisen perhekodin vastuuhenkilö. (KUVIO 1.)

Kysyimme ammatillisten perhekotien vanhemmilta heidän koulutuksista. Tutkimuksessa kävi ilmi, että vastaajilla oli useita eri koulutuksia. Vastaajista 18 oli opiskellut useamman kuin yhden tutkinnon, kun taas neljä ilmoitti käyneensä yhden tutkinnon. 17 vastaajista oli suorittanut sosiaali- tai terveysalan ammattikorkeakoulututkinnon, joista yhdeksän oli sosionomin tutkintoja. Yleisimmät ammatillisten perhekotivanhempien koulutukset olivat perhe- tai yksilöterapeutin koulutus, sosiaalikasvattajan tutkinto, nuorisoo ja vapaa-ajan ohjaajan tutkinto. Osalla oli myös kasvatustieteen ja sosiaalialan perusopintoja.

KUVIO 1. Vastaajat (N=22).

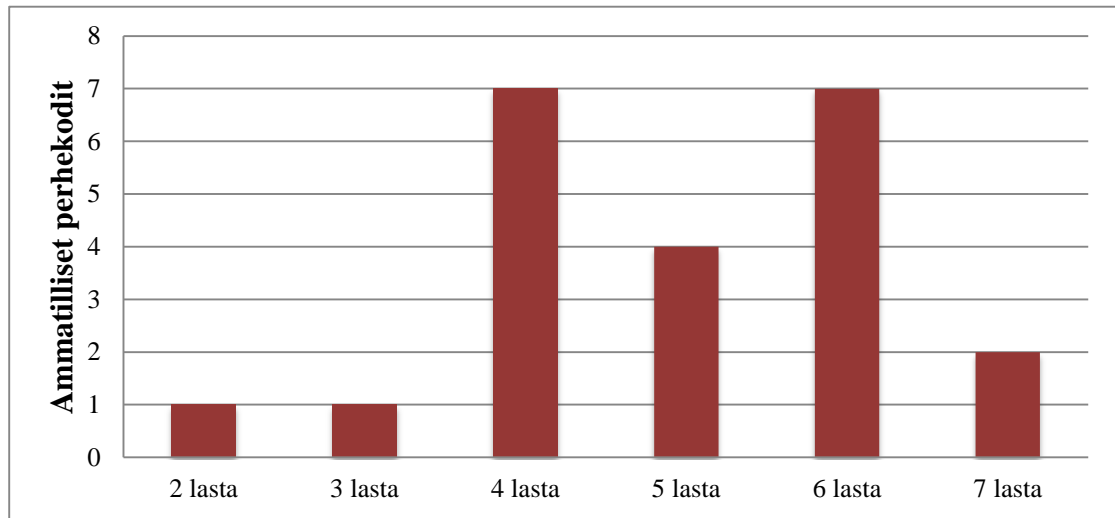
Kyselyyn vastanneista ammatillisista perhekotivanhemmista 14 oli toiminut perhekotivanhempana 5-15 vuotta. Neljä ammatillista perhekotia oli toiminut perhekotivanhempana 1-5 vuotta ja yli 15 oli toiminut neljä ammatillista perhekotia. (KUVIO 2.)

KUVIO 2. Sijaisperheenä toimiminen vuosissa (N=22).

Selvitimme kyselyssä, kuinka monta sijoitettua lasta on ammatillisissa perhekodeissa. Seitsemän vastaajista ilmoitti, että perheeseen on sijoitettu kuusi lasta. Seitsemän vastaajista kertoi, että perheessä on neljä sijoitettua lasta. Neljä ammatillista perhekotia kertoi, että perheessä on viisi sijoitettua lasta. Kahteen ammatilliseen perhekotiin on sijoitettu seitsemän lasta. Yksi vastaajista ilmoitti, että ammatilliseen perhekotiin on sijoitettuna kaksi lasta. Yksi ammatillinen perhekoti kertoi sijoitettujen lasten määräksi kolme. (KUVIO 3.) Osassa ammatillisissa perhekodeissa oli myös jälkihuollon piirissä

olevia lapsia. Tutkimukseen vastanneisiin ammatillisiin perhekoteihin oli sijoitettu yhteensä 109 lasta.

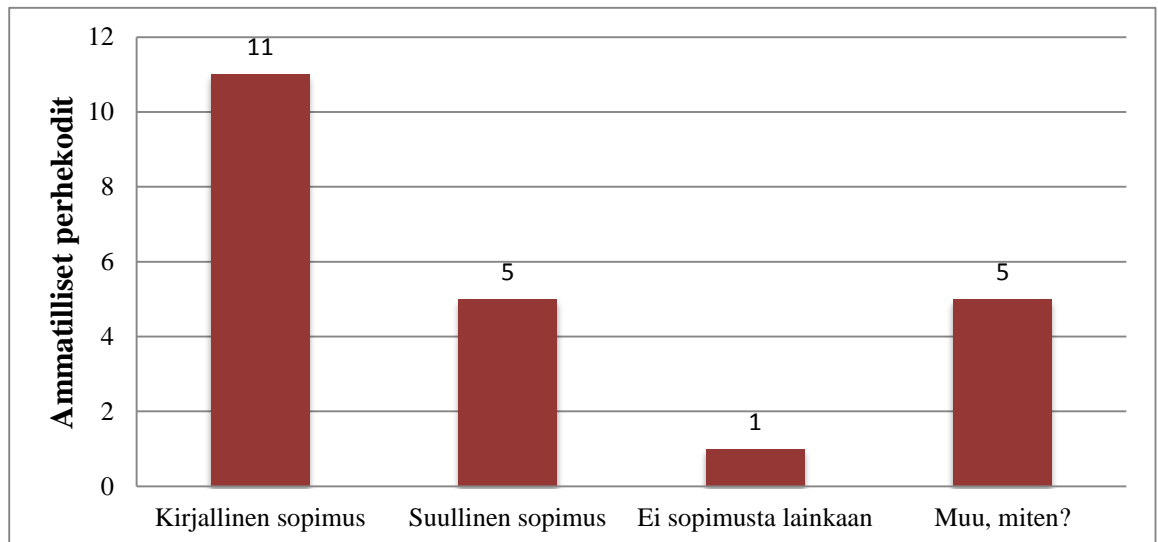

KUVIO 3. Sijoitettujen lasten määrä ammatillisissa perhekodeissa.

Ammatillisiin perhekoteihin sijoitettujen lasten ikäjakauma vaihteli 1,5 -vuotiaasta 19 -vuotiaaseen. Yhdessä (4,5 %) ammatillisessa perhekodeissa oli sijoitettu vain alle 12-vuotiaita lapsia. Varhaiskasvatukseen eli alle 7-vuotiaita lapsia oli neljässä (18 %) eri ammatillisessa perhekodeissa. Vastauksista kävi ilmi, että ammatillisiin perhekoteihin sijoitettujen lasten ikäjakauma oli keskimäärin 7-15 vuotta. Osa vastaajista ilmoitti jokaisen sijoitetun lapsen iän erikseen, kun taas osa vastasi perheeseen sijoitettujen lasten ikäjakauman. Tämän vuoksi jätimme erittelemättä jokaisen sijoitetun lapsen iän.

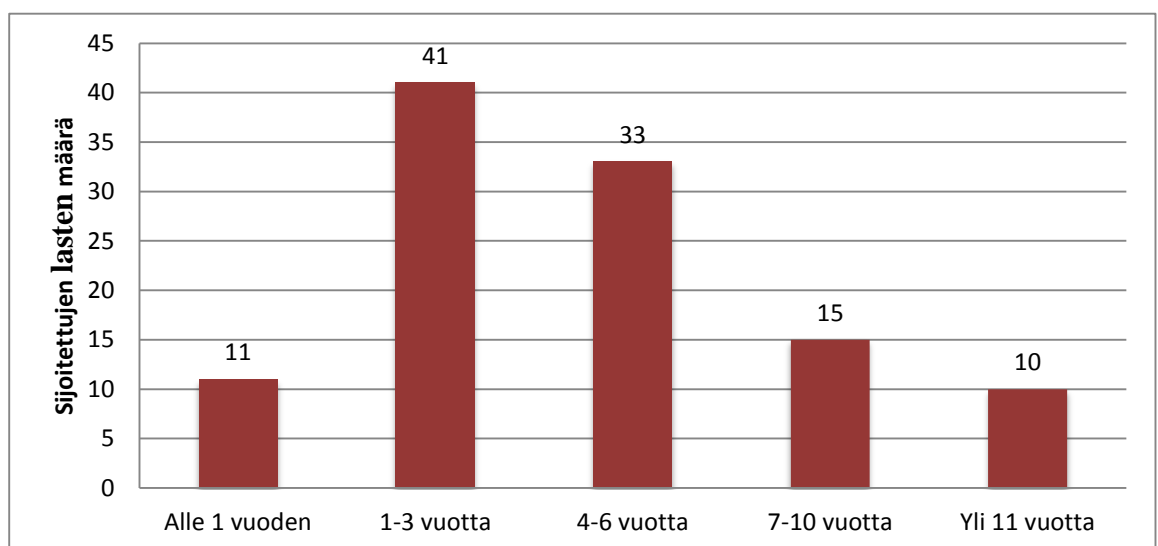
7.2 Yhteydenpidon toteutuminen ammatillisissa perhekodeissa

Kysyttäessä, millä eri tavoilla perhekodit ovat sopineet yhteydenpidosta lasten läheisten kanssa, vastaajista 11 (50 %) ilmoitti sopivansa yhteydenpidosta kirjallisella sopimuksella. Viisi (23 %) ammatillista perhekotia kertoivat sopivansa suullisella sopimuksella ja yhdellä (4 %) ammatillisella perhekodeilla ei ollut sopimusta lainkaan. Viisi (23 %) vastaajista sopivat yhteydenpidosta sijoitettujen lasten läheisten kanssa kirjallisesti asiakassuunnitelmassa sekä joissain tapauksissa suullisesti. (KUVIO 5.)

KUVIO 5. Ammatillisten perhekotien yhteydenpitoa koskevat sopimukset sijoitettujen lasten läheisten kanssa (N=22).

Selvitimme ammatillisiin perhekoteihin sijoitettujen lasten sijoitusaikaa vuosissa. Kokonaisuudessaan kaikkiin ammatillisiin perhekoteihin oli sijoitettu yhteensä 109 lasta. 11 lapsen sijoitusaika oli kestänyt alle yhden vuoden. 41 lapsen sijoitusaika oli kestänyt 1-3 vuotta. 33 lapsen sijoitusaika oli kestänyt 4-6 vuotta. 15 lasta oli ollut sijoitettuna 7-10 vuotta. Yli 11 vuotta kestäneissä sijoituksissa oli 10 lasta. (KUVIO 6.)

KUVIO 6. Sijoitettujen lasten sijoitusaika vuosissa.

Kysyimme ammatillisten perhekotien vanhemmilta, miten ja kenen kanssa he ovat sopineet lasten ja heidän läheisten välisestä yhteydenpidosta. Kaikki vastaajat kertoivat, että yhteydenpidosta sovitaan aina asiakassuunnitelmapalavereissa. Asiakassuunnitelmapalavereihin osallistuivat pääsääntöisesti sijoitetun lapsen biologiset vanhemmat, sosiaalityöntekijä, sekä ammatillisten perhekotien vanhemmat. Asiakassuunnitelmapalavereissa sovittiin yleiset peruskäytännöt tapaamisista, vierailuista vanhempien tai läheisten luokse, sekä muista yhteydenpidon tavoista. Ammatillisten perhekotien vanhemmat vastasivat, että he pitivät yhteyttä sijoitetun lasten muihin läheisiin puhelimitse, sähköpostitse tai kasvotusten. Vastauksissa kävi ilmi, että sijoitettujen lasten läheisten väliset tapaamiset sovitaan jokaisen kohdalla yksilöllisesti. Lasten läheisiksi lueteltiin sisarukset, isovanhemmat, kummit sekä sukulaiset.

Kysyimme ammatillisilta perhekodeilta, miten he ovat saaneet tietää, keitä henkilöitä kuuluu sijoitetun lapsen läheisverkostoon. Vastaajista seitsemän (32 %) ilmoitti saaneensa tiedon sosiaalityöntekijältä. 11 (50 %) vastaajista kertoi saaneensa tiedon lapsen läheisistä kysymällä suoraan lapselta itseltään, sosiaalityöntekijältä sekä sukulaisilta. Osa ilmoitti saaneensa tiedon vain lapsen biologisilta vanhemmilta tai lapselta itseltään.

Joskus sosiaalitoimelta, mutta yleensä selvitämme itse ja kyselemme lapsilta. Valitettavasti kaikista ei saa tietoa. (Vastaaja 2)

Kysyimme, kuinka usein sijoitetut lapset tapaavat biologisia vanhempiaan. Vastaajista 10 (45 %) kertoi, että tapaamiset vaihtelevat tapauskohtaisesti hyvin paljon lapsen biologisen perheen tilanteen mukaan. Viisi (23 %) vastaajista kertoi, että sijoitetut lapset tapaavat noin yhden kerran kuukaudessa biologisia vanhempiaan kun taas kolme (14 %) vastaajista kertoi, että tapaamisia on noin joka toinen viikonloppu. Kolme (14 %) vastaajista ilmoitti että sijoitetut lapset tapaavat biologisia vanhempiaan 1-3 kertaa kuukaudessa. Yksi (4 %) vastaajista kertoi että tapaamisia on 2-3 viikonloppua kuukaudessa. Neljässä eri ammatillisessa perhekodissa oli sijoitettuja lapsia, jotka eivät tapaa lainkaan biologisia vanhempiaan.

Selvitimme myös, missä sijoitetut lapset tapaavat biologisia vanhempiaan. Tapaamiset järjestettiin usein biologisten vanhempien luona. 11 (50 %) vastaajista kertoi, että sijoitetut lapset tapaavat biologisia vanhempiaan usein vanhempien kotona. Kolme (14 %)

vastaajista kertoi, että tapaamiset tapahtuvat isovanhempien luona. Vastauksissa ei eritelty, oliko biologiset vanhemmat paikalla vai tapahtuuko tapaaminen ainoastaan sijoitetun lapsen ja hänen isovanhempiensa välillä. Viisi (23 %) vastaajista kertoi, että tapaa-mispaikka katsotaan ja sovitaan aina tapauskohtaisesti. Yksi (4 %) vastaajista kertoi, että sijoitetut lapset tapaavat biologisia vanhempiaan aina perhekodissa. Kaksi (9 %) vastaajista eivät eritelleet tapaa-mispaikkaa.

Kysyimme tutkimuksessamme, millä eri tavoilla sijoitetut lapset pitävät yhteyttä heidän läheisiinsä. Kaikki vastaajat kertoivat, että sijoitetut lapset pitävät yleisimmin yhteyttä läheisiinsä puhelimitse. Puolet vastaajista ilmoitti sijoitettujen lasten pitävän yhteyttä läheisiin myös sosiaalisen median välityksellä. Vastauksista esiin nousivat myös Skype, Whatsapp sekä kirjeitse tapahtuva yhteydenpito. Osa vastaajista kertoi, että yhteydenpi-to tapahtuu myös kasvotusten sijoitetun lapsen ja hänen läheisten kanssa. Yksi vastaajis-ta kertoi, että ammatillisessa perhekodissa on yksi sijoitettu lapsi, joka on kieltäytynyt sukulaisten ja vanhempien yhteydenpidosta ainaisten pettymysten vuoksi. Ammatillinen perhekoti on yrittänyt aktiivisesti ratkaista tilannetta, mutta tuloksetta.

7.3 Yhteydenpidon tukeminen ammatillisissa perhekodeissa

Kysyimme ammatillisilta perhekodeilta, miten he edistävät sijoitettujen lasten biologis-ten vanhempien ja muiden läheisten välistä yhteydenpitoa. Tärkeiksi keinoiksi edistää yhteydenpitoa oli muun muassa huolehtia siitä, että lapsilla on mahdollisuus soittaa ha-lutessaan biologisille vanhemmille ja muille läheisille. Osa vastaajista kertoi, että am-matillisten perhekotien vanhemmat huolehtivat, että tapaamiset toteutuvat. Mikäli niitä joudutaan siirtämään, ammatillisten perhekotien vanhemmat pyrkivät sopimaan uuden ajankohdan ottaen huomioon lapsen voimavarat. Lisäksi jatkuva yhteistyö biologisten vanhempien kanssa koettiin tärkeäksi. Osa vastaajista kertoi, että on olemassa tilanteita, jossa biologiset vanhemmat eivät itse halua tehdä yhteistyötä. Näissäkin tilanteissa am-matillisten perhekotien vanhemmat kertoivat, että he pyrkivät olemaan aktiivisia ja yrit-tävät siitä huolimatta järjestää tapaamisia. Tärkeiksi keinoiksi nousivat myös lasten ja biologisten vanhempien tukeminen olemaan yhteydessä keskenään.

Aina tuetaan, että näkisivät biologisia vanhempiaan. (Vastaaja 5)

Yhtenä keinona edistää yhteydenpitoa oli kutsua sijoitetun lapsen biologiset vanhemmat sekä muut läheiset kylään ammatillisiin perhekoteihin. Kolmasosa vastaajista kertoi kutsuvansa sijoitetun lapsen biologiset vanhemmat sekä muut läheiset kylään perhekoitiin. Muutama vastaajista kertoi, että biologiset vanhemmat otetaan mukaan päätösten tekemiseen sijoitetun lapsen arkisissa asioissa. Yhteydenpidon tukemisessa nousi esille myös erilaisten valokuvien ja postikorttien lähettäminen biologisille vanhemmille tai läheisille. Yksi vastaaja nosti esille päiväkodin roolin, kuinka päiväkodista ollaan puhe- limitse yhteydessä sijoitetun lapsen biologisiin vanhempiin kertomalla kuulumisia.

Kysyimme, onko sijoitettujen lasten perhe- ja lähipiiritapaamisia jouduttu rajoittamaan. Neljä (18 %) vastaajista kertoi, että tapaamisia ei ole jouduttu rajoittamaan. Vastaajista 18 (82 %) kertoi, että rajoituksia on tehty. Rajoitukset ovat koskeneet sijoitetun lapsen puhelimen käyttöä tai biologisten vanhempien tapaamisia. Osa vastaajista ei kertonut tarkempaa syytä tapaamisten tai yhteydenpidon rajoittamiseen:

Yhden lapsen osalta, soston päätöksellä. (Vastaaja 10)

Rajoitusten perusteluiksi kerrottiin muun muassa nuoren karkailu, johon sijoitettu lapsi oli saanut biologisilta vanhemmilta tukea. Yhdessä tapauksessa rajoittamisen syynä oli biologisen vanhemman vahingollinen vaikutus lapsen mielenterveyteen. Ilmenneistä oireista ei ollut mainintaa. Kolmasosa vastaajista ilmoitti, että tapaamisia on jouduttu rajoittamaan vanhempien päihteidenkäytön tai väkivaltaisuuden takia.

On jouduttu. Pääsääntöisesti rajoitukset ovat johtuneet läheisten omasta elämäntilanteesta kuten esimerkiksi pitkästä vankilatuomiosta, päihteiden käytön tuomista ongelmista jne. On jouduttu rajoittamaan. Vanhemman alkoholinkäytön vuoksi. (Vastaaja 16)

Kyllä, turvataan lapsen kasvu ja kehitys. (Vastaaja 5)

On jouduttu, koska lapsia on läheisten suunnalta "pommitettu" kohtuuttomilla vaatimuksilla. On myös pyydetty "kyttäämään" ja raportoimaan perhekodin toimintaa. (Vastaaja 9)

Rajoituksia oli tehty myös sen vuoksi, että biologiset vanhemmat olivat toimineet sääntöjen vastaisesti. Osa vastaajista kertoi, että rajoituksia oli jouduttu tekemään muuttuvi-

en perhetilanteiden vuoksi. Muuttuviksi perhetilanteiksi mainittiin esimerkiksi muutot, uudet kumppanit, muut muutokset elämässä ja vankilatuomio. Yhdeksi rajoituksen syyksi mainittiin positiiviset huumeseuat.

Kysyimme ammatillisilta perhekodeilta, kuinka he ottavat huomioon sijoitetun lapsen mukanaolon ja osallisuuden yhteydenpidon järjestämisessä. Vastauksista nousi esille, että sijoitettua lasta kuullaan. Osallisuuden edistämiseksi yleisimmät tavat olivat sijoitetun lapsen kuuleminen sekä lapsen osallistumisen asiakassuunnitelmapalaveriin. Sijoitettu lapsi osallistuu asiakassuunnitelmapalaveriin ikätason huomioon ottaen. Asiakassuunnitelmapalaverissa kysytään ja kuullaan lapsen mielipidettä. Vastauksista kävi ilmi, että sijoitettuja lapsia kannustetaan soittamaan biologisille vanhemmille. Sijoitetut lapset saivat itse päättää, kuinka usein he ovat yhteydessä läheisiinsä.

Yksi vastaajista kertoi, että perhetapaamiset järjestellään siten, että ne eivät haittaa sijoitetun lapsen arkea ja harrastuksia. Näin sijoitettu lapsi ei jää paitsi mistään hänelle tärkeästä. Yhdeksi osallisuuden keinoiksi tukea yhteydenpitoa oli, että ammatillisten perhekotien vanhemmat tukivat sijoitettujen lasten ja hänen biologisten vanhempien välistä suhdetta aina, kun se on mahdollista. Vastauksista kävi ilmi, että yhteydenpidon suunnittelussa huomioidaan koulu, harrastukset sekä arkimenot. Lisäksi yksi vastaaja kertoi, että biologisia vanhempia autetaan kulkemisessa kuljettamalla heitä.

Selvitimme myös, kuinka ammatilliset perhekodit huomioivat sijoitettujen lasten läheiset juhlien ja juhlapyhien aikoina. Juhlapyhillä tarkoitamme syntymäpäiviä, rippijuhlia, äitien ja isänpäiviä ja joulun pyhiä. Vastaajista 15 (68 %) nosti esille, että he kutsuvat sijoitettujen lasten biologiset vanhemmat ja muut läheiset juhliin ammatillisiin perhekohteihin.

Kahdeksan (36 %) vastaajista kertoivat, että joulun järjestetään aina ammatillisessa perhekodeissa. Kuitenkin joulun välittömässä läheisyydessä pyritään järjestämään lapselle tapaamisia biologisten vanhempien sekä muiden läheisten kanssa. 10 (45 %) vastaajista ilmoitti, että lapset juhlivat joulun pyhät mahdollisuuksien mukaan joko biologisten vanhempien tai sukulaisten luona tai perhekodeissa. Osa vastaajista jätti erottelematta joulun juhlapyhiä vaan vastasivat yleisesti heidän lomakäytännöistään.

13 (59 %) vastaajista kertoi pyrkivänsä aina siihen, että sijoitettu lapsi tapaa biologisia vanhempiaan aina äitien- ja isänpäivänä. Viisi (23 %) ammatillista perhekotia kertoi, että äitien- ja isänpäivä juhlitaan perhekodeissa. Osa vastaajista ei eritelleet äitien ja isänpäivää erikseen. Muutama vastaajista ilmoitti, että sijoitettu lapsi voi lähettää kortin tai soittaa juhlapyhien aikaan biologisille vanhemmille.

Vastaajista 14 (64 %) kertoi, että syntymäpäivät juhlitaan aina ammatillisissa perhekodeissa. Syntymäpäiville kutsutaan tilanteen mukaan sijoitetun lapsen biologiset vanhemmat sekä muut läheiset. Kahdeksan (36 %) vastaajista ilmoitti, että juhlien järjestäminen katsotaan aina tilanteen mukaan, että vietetäänkö niitä biologisten vanhempien tai sukulaisten luona vai perhekodeissa.

7.4 Päiväkoteihin suunnattujen kyselyiden tulokset

Tässä kyselylomakkeessa selvitimme, miten kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten ja heidän läheisten yhteydenpito toteutuu varhaiskasvatuksen ympäristössä, kun kysymyksessä on ”jaettu vanhemmuus” eli lapsella on biologiset vanhemmat sekä perhekodein vanhemmat. Kysely oli suunnattu päiväkotien johtajille tai lastentarhanopettajille. Lähetimme kyselyn sähköpostilla kuuteen eri päiväkotiin. Kyselyyn vastasi kaksi johtajaa sekä yksi lastentarhanopettaja ja vastausprosentiksi saimme 50 %.

7.4.1 Yhteydenpidon käytännöt ja niistä sopiminen

Kysyimme, miten henkilökuntaa on ohjeistettu sijoitettujen lasten ja heidän läheisten kanssa työskentelyssä. Kaksi vastaajista kertoi, että tiedotukset ja ohjeistukset välitetään kaikille tiiminjäsenille, jotta kukin jäsen osaa ja toimii samassa linjassa. Yksi vastaajista kertoi, että selkeää toimintamallia tai ohjeistusta ei ole olemassa, koska tapaukset ovat erilaisia. Tarvittaessa on otettava yhteyttä lapsen asioita hoitaviin tahoihin kuten sosiaalityöntekijään, edelliseen hoitopaikkaan ja mahdollisesti biologisiin vanhempiin. Yhteydenpidon käytännöt sovitaan sijaisvanhemmilta saatujen tietojen pohjalta.

Seuraava kysymys koski yhteydenpidon sopimista. Selvitimme, millä tavalla yhteydenpidosta on sovittu sijoitettujen lasten läheisten ja sijaisvanhempien kanssa. Kaikki vastaajat ilmoittivat, että jokapäiväinen yhteistyö tapahtuu pääasiassa sijaisvanhempien eli perhekodin vanhempien kanssa. Lasta koskevat keskustelut käydään käytännön syistä sijaisvanhempien kanssa, koska he pyörittävät arkea. Sijaisvanhemmat toivat ja hakivat lapset hoidosta. Kaksi vastaajista kertoi, että heidän kokemusten perusteella osa sijaislapsista ei pitänyt lainkaan yhteyttä biologisiin vanhempiin tai yhteydenpito oli vähäistä, jonka takia heilläkään ei ollut minkäänlaista kontaktia heihin.

Erään lapsen kohdalla ainoa aktiivisessa kontaktissa ollut biologinen läheinen oli ukki, mutta hänenkään kanssa emme olleet tekemisissä. (Vastaaja 2)

Lapsen sijaisvanhempien kanssa tehdään yhteistyötä heidän haluamallaan tavalla. Sijaisvanhempiin pidetään yhteyttä säännöllisesti ja heidät kutsutaan mukaan kuntoutussuunnitelmapalaveriin sekä päiväkodin perhetapahtumiin. Juhlapäiviä kuten äitien- ja isäinpäivänä muistamiset toteutetaan aina perheiden toiveiden mukaan. Vastauksista kävi ilmi, että sijoitetut lapset haluavat usein muistaa molempia vanhempiaan.

7.4.2 Yhteistyön haasteet ja onnistumiset

Kysyimme, minkälaisia haasteita jaettu vanhemmuus aiheuttaa päiväkodin henkilöstölle. Vastaajien kokemat haasteet olivat hyvin samanlaisia. Vastaajat pohtivat haasteita monista eri näkökulmista. Esiin nousseet pohdinnat käsittelivät vastuuta ja luottamusta: kuka on vastuunkantaja, kehen voi viime kädessä luottaa, vetävätkö vanhemmuuden jakajat yhtä köyttä, kumpi todella ajattelee lapsen edun mukaisesti, ovatko kasvatustavoitteet ja -keinot yhtäläisiä kun lapsella on kahdet vanhemmat.

Vastauksissa nousi esille, että biologisten vanhempien ja sijaisvanhempien eriävät näkemykset kuormittavat lasta ja päivähoidon työntekijöitä. Yksi vastaajista oli sitä mieltä, että myös sijaisperheessä voi olla lasta kuormittavia toimintamalleja. Päivähoidon työntekijöitä huolestuttivat sijoitetun lapsen emotionaalisen siteen merkitys molempiin vanhempiin, koska lapset reagoivat eri tavoin kksiin vanhempiin. Etenkin pettymykset

peruuntuneista tapaamisista tai ristiriidat perheiden välillä hämmentävät ja aiheuttavat ahdistusta lapsissa, ja se näkyi myös päivähoidon arjessa.

Erityispäivähoitoa tarjoavana ryhmänä joudumme välillä "välikäteen" vanhempien kanssa, kun molemmilla perheillä on omat mielipiteensä.
(Vastaaaja 1)

Haasteiksi koettiin myös sijoittavien tahojen toimintatapojen ja sopimusten eroavaisuudet kun yhteistyötä tehdään monien eri tahojen kanssa. Vastajaat kokivat, että menettelytapojen ja lakien muutoksista tiedottaminen oli heikkoa.

Selvitimme kyselyssä, mitä onnistunut yhteistyö edellyttää henkilökunnalta. Kaikki vastaajat sanoivat, että yhteistyö vaatii avointa ja tasavertaista suhtautumista lapsen elämään kuuluvia ihmisiä kohtaan. Ammatillinen ote on säilytettävä haastavissa tilanteissa, jotka joskus voivat olla erittäin tunteita herättäviä. Niin biologisia vanhempia kuin sijaisvanhempia kunnioitettiin, mutta sijaisvanhempia pidettiin luotettavampina.

Usein se biologinen vanhempi on epäluotettava ja "ei-niin-sovelias" vanhempi. (Vastaaaja 1)

7.4.3 Päivähoidon työntekijöiden ammatillisen tuen tarve

Viimeisessä kysymyksessä kysyimme, tarvitseeko henkilökunta tukea tai lisäkoulutusta kohdatessaan sijaislapsia ja heidän perheitään. Kaikki kolme vastaajista kertoi, että lisäkoulutusta tarvitaan aina. Koulutusta tarvitaan ylipäättänsä haastavien ja erityistä tukea tarvitsevien lapsien kohdalla. Yksi vastaajista ilmoitti, että lisäkoulutusta ja tukea saa harvoin.

Tukea ja tietoja on pitänyt osata itse hankkia sekä itselleni että edelleen henkilökunnalle. (Vastaaaja 3)

Vastajaat toivoivat säännöllistä yhteydenpitoa lastensuojelusta varhaiskasvatukseen kun sijaislapsella on päivähoitopaikka. Ajantasainen tieto lasta kokevista muutoksista helpottaisi työtä. Vastajaat halusivat osallistua lasta koskeviin asiakassuunnitelmapalaverihin, etenkin jos lapsella on erityisen tuen tarpeita.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Kuten aiemmin toimme esille, on sijoituksen onnistumisen kannalta tärkeää, että sijais- huollossa panostetaan sijoituksen alkuvaiheessa hyvän yhteistyön syntymiseen lapsen biologisiin vanhempiin ja läheisiin. Luottamuksen saavutettua yhteistyön sujuminen on helpompaa. Yhteistyö edellyttää selkeitä sopimuksia siitä, miten vanhemmat voivat omalla toiminnallaan parhaiten tukea tavoitteiden toteutumista. Toimiva yhteistyö edesauttaa lapsen kiinnittymistä perhekotiin, mikä mahdollistaa sijoitetun lapsen psyykkisen hyvinvoinnin sekä luo edellytykset tasapainoiselle kasvulle ja kehitykselle. (Sosi- aali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus 2013, 50.)

Varhaiskasvatuksessa kasvatuskumppanuus tarkoittaa vanhempien ja päivähoiton välis- tä yhteistyötä, jonka tavoitteena on yhdessä tukea lapsen kasvua ja kehitystä. Hyvä kas- vatuskumppanuus sisältää molemminpuolista kuuntelemista, kunnioitusta, luottamusta sekä vuoropuhelua. Kasvatuskumppanuutta ja sen sisältämää ideologiaa tulisikin hyö- dyntää myös ammatillisten perhekotien vanhempien ja sijoitetun lapsen biologisten vanhempien välillä. Koska sijoituksen yhtenä tavoitteena on perheen jälleenyhdistämi- nen, tulisi kasvatuskumppanuutta hyödyntää myös vanhemmuuden arvioinnissa. Kasva- tuskumppanuus edesauttaisi ammatillisten perhekotien vanhempia arvioimaan biologis- ten vanhempien vanhemmuutta sekä sen hetkistä elämäntilannetta. Nämä tiedot auttavat sijoitetun lapsen asioista vastaavaa sosiaalityöntekijää, kun harkitaan perheen jälleen yhdistämistä.

8.1 Ammatillisten perhekotien yhteydenpidon eroavaisuudet

Kyselyyn vastanneisiin ammatillisiin perhekoteihin oli sijoitettu yhteensä 109 lasta. Keskimäärin yhdessä ammatillisessa perhekodeissa oli 4-6 lasta. Pohdimme, miten sijoi- tettujen lasten lukumäärä vaikuttaa yhteydenpidon toteuttamisessa. Esimerkiksi yhdellä sijoitetulla lapsella voi olla useita hänelle tärkeitä läheisiä, joihin lapsi haluaa pitää yh- teyttä. Tämä tuo haasteita ammatillisten perhekotien vanhemmille, joiden tehtävänä on ylläpitää sijoitetun lapsen läheisiä ihmissuhteita.

Tutkimuksessamme nousi esille, että kaikki ammatilliset perhekodit eivät ole sopineet yhteydenpidosta sijoitettujen lasten läheisten kanssa. Tuloksista ilmeni, että vain puolella ammatillisista perhekodeista oli kirjallinen sopimus yhteydenpidon toteuttamisesta. Viidessä ammatillisessa perhekodissa sopimus oli tehty suullisesti ja yhdestä perheestä sopimus puuttui kokonaan. Sopimuksella käsitämme asiakassuunnitelmaa, johon lastensuojelulain mukaan tulee kirjata, miten toteutetaan lapsen yhteydenpito ja yhteistoiminta lapsen vanhempien ja muiden hänelle läheisten henkilöiden kanssa. (Lastensuojelulaki 2007.) Olisi tärkeää, että kaikki ammatilliset perhekodit sopisivat aina kirjallisesti yhteydenpidosta sijoitettujen lasten läheisten kanssa. Tarkkaan sovitut toimintatavat edesauttavat yhteydenpidon käytäntöjä ja niiden toteutumista.

Tuloksista ilmeni, että 67 % lapsista oli asunut ammatillisissa perhekodeissa 1-6 vuotta. Tästä voimme päätellä, että suurin osa sijoituksista oli kestänyt useamman vuoden ja näin ollen ammatillisilla perhekodeilla on ollut aikaa rakentaa yhteistyötä sijoitettujen lasten biologisten vanhempien ja läheisten kanssa. Jäimme pohtimaan, minkä vuoksi kirjallinen sopimus löytyi vain 50 % ammatillisista perhekodeista. On tutkittu, että läheissuhteet katoavat usein jo sijoitusten valmisteluvaiheessa kun tiedot eivät välity sijaishuoltoon (Ahonen 2013, 70–71). Mietimme, onko puuttuvilla sopimuksilla vaikutusta yhteydenpidon toteutumiseen.

Kysyimme tutkimuksessamme kahdesti saman kysymyksen koskien yhteydenpidon sopimista. Muotoilimme kysymyksen eritavoin. Halusimme varmistaa, onko yhteydenpidosta sovittu kirjallisesti ammatillisissa perhekodeissa lastensuojelulain määräämällä tavalla. Kysyimme, miten ja kenen kanssa ammatilliset perhekodit ovat sopineet lasten ja heidän läheisten välisestä yhteydenpidosta. Tuloksista kävi ilmi, että yhteydenpidosta sovitaan aina asiakassuunnitelmapalaverissa. Kun taas vastaavasti aikaisemmassa samaa asiaa koskevassa kysymyksessä vastaajat toivat ilmi, että yhteydenpidosta oli sovittu vaihtelevasti.

Näiden kahden eri tulosten perusteella jäimme pohtimaan, sovitaanko yhteydenpidosta asiakassuunnitelmapalaverissa vain suullisesti ilman, että yhteydenpitoon liittyvät päätökset kirjataan asiakassuunnitelmaan. Mielestämme olisi tärkeää, että yhteydenpitoon liittyvät käytännöt kirjattaisiin aina myös asiakassuunnitelmaan lain edellyttämällä tavalla. Asiakassuunnitelmapalaverissa on usein paikalla ammatillisen perhekodin van-

hemmat, biologiset vanhemmat sekä sosiaalityöntekijä. Koska paikalla ovat kaikki osapuolet, on jokaisen helpompi sitoutua yhdessä sovittuihin käytäntöihin. Yhteydenpidon toteuttamisen tavat tulisi kirjata asiakassuunnitelmaan mahdollisimman tarkasti ja konkreettisesti. Kuinka usein sijoitettu lapsi voi olla yhteydessä biologisiin vanhempiin ja muihin läheisiin? Ja millä tavoin?

Ammatilliset perhekodit ovat saaneet tietää lapsen läheisverkostoon kuuluvista henkilöistä sosiaalityöntekijältä, lapselta itseltään ja lapsen läheisiltä. Lapsen läheisverkoston kartoittamista ei voi mielestämme jättää pelkästään ammatillisten perhekotien toteutettavaksi. Sosiaalityöntekijällä on vastuu selvittää lapsen läheisverkosto jo ennen lapsen sijoittamista kodin ulkopuolelle. Jotta kaikki lapselle läheiset ihmiset pysyisivät sijoituksen jälkeenkin lapsen elämässä, olisi sosiaalityöntekijän tärkeä ottaa selvää lapsen läheisverkostosta mahdollisimman monelta eri taholta.

Sijoitetut lapset tapaavat biologisia vanhempiaan tapauskohtaisesti. Yleensä lapsi tapaa biologisia vanhempiaan 1-3 kertaa kuukaudessa. Sijoitetut lapset tapaavat biologisia vanhempiaan joko heidän kotonaan tai sovitusti ammatillisissa perhekodeissa. Kaikkien vastanneiden ammatillisten perhekotien tulokset olivat hyvin samansuuntaisia. Poikkeuksena oli, että neljässä eri ammatillisessa perhekodissa oli lapsia, jotka eivät tavanneet lainkaan biologisia vanhempiaan.

Tuloksista nousi esille yhden lapsen oma päätös kieltäytyä yhteydenpidosta biologisiin vanhempiin ja sukulaisiin ainaisten pettymysten vuoksi. Vastauksessa kerrottiin, että perhekotivanhemmat olivat yrittäneet aktiivisesti ratkaista tilannetta, mutta tuloksetta.

Biologisilla vanhemmilla ja sijaisvanhemmilla on usein erilainen käsitys siitä, miten, missä ja milloin tapaamisia tulisi järjestää. Sijaisvanhemmat kokevat ongelmalliseksi sen jos tapaamiset eivät toteudu sovitun mukaisesti ja lapsi joutuu pettymään. (Korhonen 2007, 71–78.) Pohdimme, olisiko mahdollista ehkäistä tällaiset pettymykset sillä tavalla, että tapaamisista ei kerrota etukäteen lapsille. Näin lapset säästyvät mahdollisilta pettymyksiltä mikäli tapaaminen ei onnistuisikaan. Ja jos tapaaminen toteutuu, olisi se lapselle positiivinen yllätys.

Sijoitetut lapset pitivät yhteyttä läheisiinsä yleisimmin puhelimitse. Tuloksista nousi esille myös sosiaalisen median merkitys yhteydenpidon toteutumisessa. Sosiaalisen median muodoista mainittiin muun muassa Skype, Whatsapp sekä Facebook. Teknologian kehitys on edistänyt ja laajentanut sijoitettujen lasten ja heidän läheisten välistä yhteydenpitoa. Tämä on mielestämme hieno ja positiivinen asia, sillä näin sijoitettu lapsi voi myös itse kontrolloida sitä, miten ja kuinka usein hän pitää yhteyttä biologisiin vanhempiinsa sekä muihin läheisiin.

Yhteydenpidon edistämiseksi ammatillisten perhekotien vanhemmat luettelivat yleisesti eri käytäntöjä. Tärkeiksi keinoiksi mainittiin, että sijoitetulla lapsella on halutessaan mahdollisuus ottaa yhteyttä puhelimitse biologisiin vanhempiin ja muihin läheisiin. Lisäksi ammatillisten perhekotien vanhemmat pyrkivät huolehtimaan siitä, että sovitut tapaamiset toteutuvat. Mikäli niitä jouduttiin siirtämään, ammatillisten perhekotien vanhemmat pyrkivät sopimaan uuden ajankohdan. Moni ammatillinen perhe koti kertoi, että he pyrkivät tukemaan biologisia vanhempia yhteydenpidon toteutumisessa. Kyselytutkimuksen haittapuolena oli, ettei siinä voi esittää tarkentavia kysymyksiä. Jäimme pohtimaan, kuinka tämä tukeminen tapahtuu konkreettisesti?

Lähipiirin tapaamisia on jouduttu rajoittamaan melkein kaikissa ammatillisissa perhekodeissa. Rajoitukset ovat koskeneet sijoitetun lapsen puhelimen käyttöä tai biologisten vanhempien tapaamisia. Osa vastaajista ei kertonut tarkempaa syytä tapaamisten tai yhteydenpidon rajoittamiseen. Jäimme pohtimaan, oliko rajoitusten takana sosiaalityöntekijän päätös. Vain muutama vastaajista toi ilmi, että rajoituksella oli sosiaalityöntekijän päätös. Yhteydenpidon rajoittamista koskevan päätöksen tekee sosiaalihuollon johtava viranhaltija tai hänen määräämänsä viranhaltija. Yhteydenpidon rajoittamisesta tulee tehdä kirjallinen päätös. (Lastensuojelulaki 2007.)

Osa ammatillisista perhekotien vanhemmista oli esimerkiksi rajoittanut sijoitetun lapsen puhelimen käyttöä vedoten liialliseen soittamiseen. Jäimme pohtimaan, mikä on liiallista soittamista?

Rajoituksia oli tehty myös biologisten vanhempien päihteiden käytön vuoksi. Biologisten vanhempien päihteidenkäyttö on usein sellainen tilanne, jonka sosiaalityöntekijä ja sijaisvanhemmat kokevat haasteelliseksi. Päihteidenkäytön takia aktiivista yhteydenpi-

toa ei välttämättä tueta. (Pelkonen 2013, 25–26.) Koskevatko päihteidenkäytön vuoksi tulleet rajoitukset sitä, että tapaamisia ei järjestetä ollenkaan vai onko tapaamiset hoidettu esimerkiksi valvotuilla tapaamisilla? Mielestämme päihteidenkäyttö ei saisi olla ainoa syy tapaamisten kieltämiselle. Tapaamiset tulisi järjestää tilanteen edellyttämällä tavalla kuten valvotuilla tapaamisilla, jotta voidaan taata lapsen turvallisuus.

85 % ammatillisista perhekotien vanhemmista oli yhtä mieltä siitä, että sijoitetun lapsen mukanaolo ja osallisuus toteutuu lasta kuuntelemalla ja huomioimalla lapsen mielipiteet sekä toiveet yhteydenpidon järjestelyissä. Sijoitettujen lasten osallisuus huomioitiin kannustamalla heitä olemaan yhteydessä biologisiin vanhempiin sekä muihin läheisiin. Osallisuuden ja lapsen mukanaolon käytännöt olivat ammatillisissa perhekodeissa yhteneväiset, eikä eroavaisuuksia esiintynyt. Vastaajat eivät olleet avanneet osallisuutta ja lapsen mukanaoloa kovinkaan laajasti.

Kysyimme, kuinka ammatilliset perhekotivanhemmat huomioivat sijoitettujen lasten biologiset vanhemmat sekä muut läheiset erilaisten juhlapyhien aikoina. Erilaisia juhlapyhiä voivat olla esimerkiksi joulu, syntymäpäivät, äitien- ja isänpäivät tai rippijuhla. Ammatillisilla perhekodeilla on esimerkiksi joulun vieton suhteen kaksi erilaista toimintatapaa: joko niin, että joulu vietetään aina ammatillisissa perhekodeissa tai sijoitettu lapsi viettää joulun biologisten vanhempien tai läheistensä luona. Onko joulunvietto ammatillisissa perhekodeissa heidän oma käytäntö ja toive? Onko sijoitetulla lapsella ja hänen biologisilla vanhemmilla ja läheisillä ollut mahdollisuutta vaikuttaa siihen, missä lapsi viettää joulun? Olisi ollut mielenkiintoista tietää, miksi osa ammatillisista perhekodeista oli ehdottomia joulunvieton suhteen, että se vietetään aina ammatillisessa perhekodissa. Mielestämme juhlapyhistä tulisi sopia aina tapauskohtaisesti ja lapsen edun mukaisesti.

8.2 Jaettu vanhemmuus päiväkodeissa

Tulosten perusteella päivähoidon henkilökuntaa opastetaan sijoitettujen lasten ja heidän läheisten kanssa työskentelyssä. Opastus tapahtuu tiedottamalla ja ohjeistamalla kaikkia tiimiin kuuluvia jäseniä. Näin henkilöstö pystyy toimimaan samassa linjassa. Yksi vastaajista toi ilmi sen, ettei selkeää toimintamallia tai ohjeistusta ollut olemassa, koska

tapaukset ovat aina erilaisia. Vastauksen eriävyydestä on mahdollista tehdä se johtopäätös, että ohjeistusta kyllä annetaan, mutta mitään valmista toimintamallia ei ole olemassa. Se on ymmärrettävää, koska sijoitettujen lasten tapaukset ovat yksilöllisiä ja siksi ne käsitellään yksilöllisesti. Tarvittaessa lisätietoa sijoitetun lapsen ja hänen läheisten yhteydenpidon käytännöistä pyydettiin lasta hoitavilta tahoilta kuten sosiaalityöntekijältä, edellisestä päivähoitopaikasta ja mahdollisesti myös biologisilta vanhemmilta.

Tulokset yhteydenpidon sopimisesta ja käytännöistä olivat yhteneväiset. Tuloksista ilmeni, että yhteydenpito ja käytännön asioista sopiminen hoidettiin pääasiassa sijaisvanhempien kanssa. Varhaiskasvatussuunnitelma tehtiin sijaisvanhempien kanssa, koska he pyörittävät arkea ja olivat vastuussa lapsen hoidosta. Sijaisvanhemmat myös toivat ja hakivat sijoitetun lapsen hoidosta. Kaksi vastaajista kertoi, että heidän kokemusten perusteella osa sijaislapsista ei pitänyt lainkaan yhteyttä biologisiin vanhempiin tai yhteydenpito oli vähäistä, jonka vuoksi heilläkään ei ollut minkäänlaista kontaktia heihin. Tämän vastauksen perusteella jäimme pohtimaan, onko päiväkodin henkilöstö varmistanut esimerkiksi sijaisvanhemmilta, millä tavalla lapsi pitää yhteyttä biologisiin vanhempiinsa. Tarvittaessa asiasta olisi voinut kysyä lapsen asioista vastaavalta sosiaalityöntekijältä, mitä on sovittu lapsen yhteydenpidosta koskien hänen biologisia vanhempia.

Tulosten perusteella yhteistyötä tehtiin sijaisvanhempien kanssa heidän toivomallaan tavalla. Yhteydenpito oli säännöllistä. Yhteistyöhön kuuluivat myös kuntoutussuunnitelmapalaverit ja sijaisvanhemmat olivat tervetulleita päiväkodin perhetapahtumiin. Juhlapäiviä kuten äitien- ja isänpäivänä muistamiset toteutettiin perheiden toiveiden mukaan. Sijoitetut lapset olivat ilmaisseet halunsa muistaa molempia vanhempiaan. Vastauksista ei käynyt ilmi, tarkoitetaanko perheillä molempia perheitä eli biologisia vanhempia ja sijaisvanhempia, vai pelkästään sijaisvanhempia.

Jaetun vanhemmuuden tuomista haasteista tuli esille hyvin samanlaisia näkökulmia. Tuloksista kävi ilmi, että päiväkodin henkilöstöä askarrutti molempien vanhempien kasvatustavoitteet ja niiden yhteneväisyys. Jos vanhemmat eivät olleet yhtä mieltä lapsen hoitoon liittyvistä asioista niin, päiväkodin henkilöstö jäi pohtimaan, kumman vanhemman näkemys on oikeasti lapsen edun mukaista. Eriävät näkemykset kuormittivat niin lasta kuin päivähoiton henkilöstöä. Sijaisvanhempia kuunneltiin kuitenkin enem-

män ja heitä pidettiin luotettavampana kasvatuskumppanina lapsen hoitoon liittyvissä asioissa. Tulosten perusteella yhteistyössä onnistuminen vaati avointa ja tasavertaista suhtautumista lapsen elämään kuuluvia ihmisiä kohtaan. Tulos oli jossain määrin ristiriitainen. Vastauksissa kerrottiin, että molempia vanhempia eli biologisia ja sijaisvanhempia kunnioitettiin, mutta vain sijaisvanhempia pidettiin luotettavina.

Päivähoidon työntekijöitä huolestuttivat sijoitetun lapsen emotionaalisen siteen merkitys molempiin vanhempiin, koska sijoitetut lapset olivat reagoineet eri tavoin kaksiiin vanhempiin. Haastaviksi tilanteiksi koettiin peruuntuneista tapaamisista sijaislapselle aiheutuneet pettymykset ja perheiden väliset ristiriidat, jotka aiheuttivat ahdistusta sijoitetuissa lapsissa. Haasteiksi koettiin myös sijoittavien tahojen toimintatapojen ja sopimusten eroavaisuudet kun yhteistyötä tehtiin useiden eri tahojen kanssa. Vastaajat kokivat, että menettelytapojen ja lakien muutoksista tiedottaminen oli heikkoa.

Lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen välistä tiedonkulkua tulisi parantaa vaitiolovelvollisuudesta huolimatta kun työskennellään lapsen edun parhaaksi. Tulosten perusteella lastensuojelusta ei pidetty säännöllistä yhteyttä varhaiskasvatukseen. Henkilöstö oli yhtä mieltä siitä, että ajantasainen tieto lasta koskevista asioista helpottaisi työtä. Toiveena oli myös, että päiväkotisi saisi myös osallistua lasta koskeviin asiakassuunnitelmapalaveriisiin, etenkin jos lapsella oli erityisen tuen tarpeita. Kasvatuskumppanuudessa biologiset vanhemmat jäivät usein syrjään ja heidän osallisuutta tulisi myös kehittää mahdollisuuksien mukaan.

9 POHDINTA

Syyskuussa 2014 olimme yhteydessä Ammatillisten perhekotien liittoon. Tiedustelimme liitolta opinnäytetyön aiheita, jotka vastasivat liiton sen hetkisiä tarpeita. Ammatillisten perhekotien liiton toiveena oli saada tietoa yhteydenpidon eroavaisuuksista. Halusimme haastatella ammatillisia perhekoteja, joissa on varhaiskasvatusikäisiä lapsia. Yhteydenpidon eroavaisuuksien lisäksi halusimme selvittää, kuinka sijoitettujen lasten biologiset vanhemmat huomioidaan varhaiskasvatuksen piirissä.

Valitsimme aineistonkeruumenetelmäksi teemahaastattelun. Suunnitelmissa oli, että kävisimme haastattelemassa 4-5 eri ammatillisen perhekotien vanhempaa kysellen heidän toimintatavoista koskien yhteydenpidon erilaisista toimintatavoista ja malleista. Yhteistyössä Ammatillisten perhekotien liiton kanssa sovimme, että liitto on yhteydessä ammatillisiin perhekoteihin tiedustellen perhekodeilta halukuutta osallistua tutkimukseemme.

Tämän jälkeen lähdimme etsimään teoria- ja tutkimustietoa ammatillisten perhekotien toiminnasta, erityisesti yhteistyöhön liittyvistä toimintatavoista koskien biologisia vanhempia. Näiden lähteiden lisäksi kävimme läpi lastensuojelua koskevia lakeja, jotka raamittavat perhekotien toimintaa, sekä erilaisia lastensuojelun laatukäsikirjoja ja valtakunnallisia ohjeistuksia. Suunnittelimme alustavasti teemahaastattelun runkoa. Lisäksi odotimme liitolta vastausta siihen, onko haastateltavia ammatillisia perhekoteja ilmoittanut tutkimukseemme.

Toukokuussa 2015 päädyimme muuttamaan opinnäytetyön suunnitelmaa, koska haastatteluun halukkaita ammatillisia perhekoteja ei löytynyt tarpeeksi. Samalla tuli ilmi, että ammatillisten perhekotien liittoon kuuluvissa jäsenperheissä vain muutamassa oli varhaiskasvatusikäisiä lapsia. Halusimme silti pitää kiinni alkuperäisestä tavoitteesta tutkia, miten kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten ja heidän läheisten yhteydenpito toteutuu varhaiskasvatuksen ympäristössä.

Muutimme ammatillisiin perhekoteihin suunnatun aineistonkeruumenetelmän kyselylomakkeeksi. Sovimme kesäkuussa yhteistuumin Ammatillisten perhekotien liiton kans-

sa, että kysely toteutetaan sähköisesti ja se lähetetään kaikille liittoon kuuluville ammatillisille perhekodeille. Vastaajilla oli mahdollisuus vastata kyselyyn myös paperisena versiona. Laadimme kesäkuussa varhaiskasvatuksen yhteydenpitoa koskevan kyselylomakkeen päiväkoteihin. Kysely lähetettiin sähköpostitse harkinnanvaraisesti valittuihin päiväkoteihin. Molemmissa kyselyissä vastausaikaa oli annettu parisen viikkoa. Päädyimme jättämään toisen kyselykierroksen väliin tiukentuneen aikataulun vuoksi. Halusimme varmistaa, että meille jäisi riittävästi aikaa aineiston analysointiin ja tulosten raportointiin. Tästä opimme, että erilaisissa projekteissa olisi hyvä olla varalle valmiiksi mietittyjä vaihtoehtoja muuttuvia tilanteita varten. Hirsjärvi ym. (2007) toteaa, että joskus vasta tutkimuksen analyysivaiheessa todetaan, miten ongelmat olisi oikeastaan pitänyt asettaa. (Hirsjärvi 2007, 216.)

Saimme heinäkuussa kyselyiden tulokset, joiden pohjalta täydensimme teorialtietoa vastauksissa esiin nousseiden asioiden mukaan. Hyödynsimme tiedonhankinnassa kirjastojen tietokantaa sekä internetiä. Hyödynsimme myös aiheeseemme sopivien teosten lähdeluetteloja. Teorialähteiden rajaaminen oli haastavaa, sillä useat lastensuojelua ja sijaishuoltoa koskevat teokset liittyivät tietyssä määrin omaan aiheeseemme. Tutustuimme valittuihin teorioihin huolellisesti ja se vei runsaasti aikaa.

Saatuamme tutkimustulokset aloitimme aineiston analysoinnin luokitellen avokysymykset eri kategorioihin. Käytimme luokittelussa apuna ”tutkimiehen kirjanpitoa” ja jaoimme vastaukset eri teemoihin. Osa havaintojen määristä kuvattiin prosentteina. Kun keskeisimmät teemat olivat selvillä, täsmensimme tutkimuskysymyksiä ja jatkoimme vastausten luokittelua tarkennettujen tutkimuskysymysten mukaan.

Elokuusta eteenpäin lähdimme työstämään analysoitua aineistoa kirjalliseen muotoon. Kävimme säännöllisesti keskustelua aineiston pohjalta nousseista havainnoista puhelimitse, kasvotusten sekä facebookin välityksellä. Koemme, että yhteiset pohdinnat ja keskustelut syvensivät tutkimuksen aineiston sisäistämistä ja analysointia.

Koska alkuperäinen tutkimussuunnitelmamme muuttui, jouduimme tekemään nopeita ratkaisuja, jotta tutkimuksemme etenisi aikataulussa. Jälkikäteen huomasimme, että tutkimuskysymysten asettaminen oli haastavaa ja osa kysymyksistä olisi pitänyt asettaa

eri tavalla. Kyselylomakkeen haittapuolena oli se, että aineistosta nousi esiin sellaisia asioita, joiden syventämiseen olisimme kaivanneet tarkentavia kysymyksiä.

Haasteista huolimatta, tutkimuksemme on mielestämme onnistunut. Saimme vastauksia tutkimuskysymyksiin, mistä yhteydenpidon eroavaisuudet johtuvat ja miten yhteydenpitoa kannattaisi kehittää ammatillisissa perhekodeissa. Ammatillisilla perhekodeilla ei ollut olemassa yhteneväistä linjaa siihen, kuinka yhteydenpitoa toteutettiin biologisten vanhempien ja sijoitetun lapsen läheisten kanssa. Yhteydenpito toteutettiin ammatillisissa perhekodeissa yksilöllisesti ja perhekohtaisesti.

On selvää, että jokaisen sijoitetun lapsen tilanne on yksilöllinen ja yhteydenpitoa toteutetaan tapauskohtaisesti. Mielestämme Ammatillisten perhekotien liiton tulisi kuitenkin sopia tietyt raamit ja suositukset siihen, kuinka yhteydenpitoa toteutetaan ja edistetään ammatillisissa perhekodeissa. Esimerkiksi yhteydenpidosta on sovittava aina kirjallisesti asiakassuunnitelmaan. Rajoittamistoimenpiteisiin tarvitaan myös kirjallinen päätös. Lisäksi sijoitetun lapsen lähiverkoston selvittäminen tulisi tapahtua aina sosiaalityöntekijän toimesta. Mikäli sijoitetun lapsen lähiverkoston selvityksessä on puutteita, mielestämme ammatillisten perhekotien vanhempien olisi myös hyvä itse aktiivisesti selvittää sijoitetulle lapselle tärkeitä läheisiä. Emme voi mielestämme tarpeeksi korostaa läheisten merkitystä lapsen elämässä.

Opinnäytetyön pohjalta nousi esiin muutamia jatkotutkimusteemoja. Mielestämme olisi tärkeä selvittää sosiaalityöntekijän rooli sijoitettujen lasten läheisten yhteydenpidon tukemisessa. Aikaisempien tutkimusten perusteella sosiaalityöntekijän puutteelliset asiakaskirjaukset vaikuttivat yhteydenpidon toteutumiseen. Olisi mielenkiintoista tutkia syyt, minkä vuoksi läheisverkoston kartoitus jää usein tekemättä. Yhtenä jatkotutkimuksena olisi myös hyvä selvittää, mitä tukea ammatilliset perhekodit tarvitsevat tai toivoisivat saavansa sijoitettujen lasten läheisten yhteydenpidon tukemiseksi. Ehdottaisimme myös jatkotutkimusta, jossa kysyttäisiin sijoitettujen lasten mielipiteitä yhteydenpidon merkityksestä ja osallisuuden toteutumisesta.

Lapsen sijoittaminen kodin ulkopuolelle on aina kriisi, niin lapselle kuin hänen läheisilleen. Kun yhteydenpitoa jatketaan sijoituksen alusta lähtien, voi kriisistä selviytyminen olla helpompaa. Jatkuva yhteydenpito edesauttaa juurien löytämisessä ja säilymisessä

tukien lapsen oman identiteetin muodostumista. Ihmissuhteet vaikuttavat menneisyyteen, nykyhetkeen ja tulevaisuuteen ja ne muovaavat voimakkaasti elämää.

Parhaiten lasta tukee se, että hän saa ilman ristiriitoja rakentaa myönteistä suhdetta ammatillisten perhekotien vanhempiin ja biologisiin vanhempiin ilman, että molemmat vanhemmat kilpailevat lapsen kiintymyksestä tai suosioista. Jos kaikki ovat yhtä mieltä siitä, ketkä ovat psykologisia vanhempia ja myös hyväksyvät sen, lapselle mahdollistetaan vapaus rakentaa myönteisiä suhteita aikuistumisen tueksi. (Laurila 2008, 116.) Lapselle merkitykselliset suhteet toimivat suojaavina tekijöinä ja antavat voimavaroja siinä hetkessä kuin myös tulevaisuudessa. Lapsella ei voi olla koskaan liikaa häntä rakastavia läheisiä ympärillään.

Opinnäytetyön prosessin aikana olemme kasvaneet ammatillisesti. Pelkästään teoriatiedon läpikäyminen on tuonut hyödyllistä tietoa lastensuojelun ja sijaishuollon monimuotoisuudesta. Opinnäytetyön työstäminen on ollut palkitsevaa, mutta haastavaa. Aineistonkeruumenetelmän vaihtaminen ja sen myötä osittainen tutkimussuunnitelman muuttaminen toi paineita aikataulullisesti. Näin jälkikäteen voimme todeta, että tutkimuksen tekemiseen tulisi varata tarpeeksi aikaa, sillä kaikki ei mene aina suunnitelmien mukaan. Lisäksi kyselylomakkeen laatiminen oli yllättävän vaikeaa. Vasta tutkimuksen edetessä huomasimme, kuinka kysymykset olisi pitänyt oikeasti asettaa. Haastattelu menetelmänä olisi antanut mahdollisuuden tehdä tarkentavia kysymyksiä ja haastattellessa olisimme voineet aina varmistaa haastateltavalta, onko hän ymmärtänyt asian oikein. Opinnäytetyön prosessi oli yllättävän aikaa vievä. Kaikesta huolimatta olemme tyytyväisiä opinnäytetyön antiin ja sen tuomaan ammatilliseen kasvuun.

LÄHTEET

- Aer, Janne 2012. Lastensuojelu-oikeus. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- Ahonen, Arja 2013. Lapsen edun argumentaatio sijaishuollossa. Turun yliopisto. Sosiaalipolitiikan laitos. Lisensiaatintutkimus.
<http://www.sosnet.fi/loader.aspx?id=b16f69f0-1f9e-4894-996a-d2730ae1bc52>.
- Ammatillisten perhekotien liitto i.a. APKL Ry. Viitattu 19.10.2014. <http://apkl.fi/apkl-ry/>.
- Antikainen, Mari 2007. Sosiaalityöntekijän asiantuntijuus lapsen huolto- ja tapaamisso-
 pimuspalvelussa. Kuopio: Kuopion yliopisto.
- Arkimies, Kirsikka 2008. Terveisiä sijaisperheestä! Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino
 Oy. Helsinki: Kirjapaja.
- Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2005. Tutki ja kirjoita. 11. osin
 uudistettu painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2007. Tutki ja kirjoita. 13. osin
 uudistettu painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Hämäläinen, Kati 2012. Perhehoitoon sijoitettujen lasten antamat merkitykset kodilleen
 ja perhesuhteilleen. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 56/2012.
 Helsinki: Väestöliitto.
- Järvinen, Ritva; Lankinen, Aila; Taajamo, Terhi; Veistilä, Minna & Virolainen, Arja
 2012. Perheen parhaaksi, Perhetyön arkea. Porvoo: Bookwell Oy.
- Kaskela, Marja & Kekkonen, Marjatta 2006. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta.
 Opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus-
 ja kehittämiskeskus, oppaita 63.
- Korhonen, Mia 2007. Kokemuksia sijaisperheen arjesta. Viitattu 10.9.2015. Lapin yli-
 opisto. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Pro gradu-työ.
<http://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/61394/5506.pdf?sequence=1>.
- Lammi-Taskula, Johanna 2011. Sosiaali- ja terveydenhuollon perusteet. Helsinki:
 WSOYpro Oy.
- Lammi-Taskula, Johanna; Karvonen, Sakari & Ahlström, Salme 2009. Lapsiperheiden
 hyvinvointi. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

- Lapsiasiavaltuutettu i.a. a. Yleissopimus lapsen oikeuksista. Viitattu 2.11.2014.
http://www.lapsiasia.fi/lapsen_oikeudet.
- Lapsiasiavaltuutettu i.a. b. Lapsen oikeudet lastensuojelussa. Viitattu 4.11.2014.
<http://www.lapsiasia.fi/lapsen-oikeudet-lastensuojelussa>
- Lastensuojeluinfo i.a. Lastensuojelun perusta. Viitattu 1.11.2014.
<http://www.lastensuojelu.info/fi/lastensuojelun-perusta.html>
- Lastensuojelun keskusliitto 2012. Lastensuojelun ja päivähoiton yhteistyötä kehitettävä. Viitattu 19.7.2015.
http://www.lskl.fi/tiedottaa/tiedotusvalineille/tiedotteet/tiedotteet_2012/las- tensuojelun_ja_paivahoidon_yhteistyota_keitettava.2267.news
- Lastensuojelun keskusliitto 2013. Liian hajanainen tuki vanhemmille estää perheiden jälleenyhdistämistä lastensuojelussa. Viitattu 26.7.2015.
http://www.lskl.fi/tiedottaa/tiedotusvalineille/tiedotteet/tiedotteet_2013/lii- an_hajanainen_tuki_vanhemmille_estaa_perheiden_jalleenyhdistamista_la- stensuojelussa.3075.news
- Lastensuojelun keskusliitto i.a, a. Nuorten näkökulma. Syntymäperheiden ja läheisver- koston kanssa työskentely sijoituksen aikana. Viitattu 25.7.2015.
http://www.lskl.fi/files/2742/Nuorten_nakokulma.pdf
- Lastensuojelun keskusliitto i.a, b. Ehkäisevä työ. Suojele, tue, toimi. Viitattu 1.8.2015.
http://www.lskl.fi/keskusliitto/mita_temme/ehkaiseva_tyo/suojele-tue- toimi/toimi
- Lastensuojelulaki 2007. 417/13.4.2007. Finlex – Valtion säädöstietopankki. Ajantasai- nen lainsäädäntö. Viitattu 9.10.2015.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417#L6P30>.
- Laurila, Anja 2008. Nuoren itsenäistymisen tukeminen. Teoksessa Ketola, Jari (toim.). Menetyksistä mahdollisuuksiin. Perhehoitoa lasten ja vanhemmuuden tu- eksi. Juva: PS-kustannus, 99-122.
- Metsämuuronen, Jari 2008. Laadullisen tutkimuksen perusteet. Metodologia-sarja 4. Jyväskylä: Gummerus Oy.
- Niemi, Heli 2003. Mihin kuulun, kuka olen? Koti ihmissuhteet ja identiteetti perhehoi- dossa kasvaneen nuoren aikuisen äidin elämäkertomuksessa. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Pelkonen, Tarja 2013. Kertomuksellinen tutkimus perhehoitoon sijoitettujen lasten lä- heisistä. Itä-Suomen yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tie-

dekunta. Lisensiaatintutkimus.

http://epublications.uef.fi/pub/urn_nbn_fi_uef-20130554/urn_nbn_fi_uef-20130554.pdf

Perhehoitolaki 2015. 263/20.03.2015. Finlex - Valtion säädöstietopankki. Ajantasainen lainsäädäntö. Viitattu 16.5.2015.

[https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2015/20150263?search\[type\]=pika&search\[pika\]=ammatillinen%20perhekoti](https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2015/20150263?search[type]=pika&search[pika]=ammatillinen%20perhekoti).

Pesäpuu. i.a. PRIDE-kirja. Viides tapaaminen. Viitattu 5.8.2015.

http://www.pesapuu.fi/media/uploads/dokumentit/pride/pride_paivitykset_300608/5_pride_kirja_300608.pdf.

Puustinen-Korhonen & Pösö, Tarja 2010. Toteutuuko lapsen oikeus pysyviin kasvuolosuhteisiin? Puheenvuoro lastensuojelun vaikuttavuudesta. Helsinki: Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisu 3:2010.

http://www.lskl.fi/files/299/Toteutuuko_lapsen_oikeus_pysyviin_kasvuolosuhteisiin_.pdf

Räty, Tapio 2012. Uusi lastensuojelulaki. Käytäntö ja soveltaminen. Edita Publishing Oy. Helsinki.

Saastamoinen Kati 2008. Lapsen asema sijaishuollossa. Käsikirja arjen toimintaan. Helsinki: Edita Publishing.

Sauramäki, Sari 2015. Lapsen osallisuus sijaishuollossa -lastensuojelun sosiaalityöntekijän ja lapsen vuorovaikutustilanteessa. Tampereen yliopisto. Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö. Pro gradu-työ.

<https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/97229/GRADU-1433151399.pdf?sequence=1>

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto 2013. Sijaishuollon valvontaohjelma. Viitattu 28.10.2014.

http://www.valvira.fi/files/tiedostot/s/i/Sijaishuollon_valvontaohjelma.pdf.

Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus 2005. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Oppaita 56. Helsinki: Stakes

Svenssos, Kristina (toim.) 2014. "Kun joka makaroniin pitää mahtua pöytätävät". Hetkiä ja tarinoita huostaanotettujen lasten vanhempien elämästä. Suomen Kasvatus- ja perheneuvontaliitto sekä Sininauhaliitto. Keuruu: Otavan kirjapaino.

- Tanskanen, Ilona & Timonen-Kallio, Eeva 2009. Lastensuojelun hyvät työkäytännöt. Turun ammattikorkeakoulun oppimateriaaleja 44.
- Taskinen, Sirpa 2010. Lastensuojelulain soveltaminen. Helsinki: WSOYpro OY.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2015a. Lastensuojelun käsikirja. Jälkihuolto. Viitattu 18.7.2015. <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/jalkihuolto>.
- Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos 2015b. Varhaiskasvatus. Viitattu 1.7.2015. <https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/varhaiskasvatuspalvelut>.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos i.a. a. Lastensuojelun käsikirja. Sijaishuolto. Viitattu 1.11.2014. <http://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto>.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos i.a. b. Kasvatuskumppanuus. Viitattu 18.6.2015. https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/varhainen-avoin-yhteistoiminta/kasvatuskumppanuus.
- Tervonen-Arnkil, Kaisa 2008. Sijaisperheen intensiivinen tukeminen. Teoksessa Ketola, Jari (toim.). Menetyksistä mahdollisuuksiin. Perhehoitoa lasten ja vanhemmuuden tueksi. Juva: PS-kustannus, 147-160.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Valtakunnalliset sijaishuollon laatukriteerit 2004. Sijaishuollon neuvottelukunnan julkaisu. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto.
- Varhaiskasvatuslaki 2015/580, 8.5.2015. Viitattu 15.6.2015. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>.
- Vehkalahti, Kimmo 2014. Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät. Finn Lectura.
- Vilen, Marika; Vilhunen, Jari; Siven, Tuula; Neuvonen, Sohvi & Kurvinen, Auli 2006. Lapsuus erityinen elämänvaihe. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.
- Välivaara, Christine 2010. Traumatisoitunut lapsi päivähoidossa. Viitattu 28.6.2015. Pesäpuu Ry. http://www.pesapuu.fi/media/uploads/dokumentit/raportit/traumatisoitunut_lapsi_varhaiskasvatuksessa.pdf.

LIITE 1: Pyyntö kyselytutkimukseen osallistumisesta Ammatillisen perhekotiliiton jäsenille

Hyvät perhekodin vanhemmat,

Olemme kaksi sosionomiopiskelijaa Diakonia-ammattikorkeakoulun Pieksämäen toimipisteestä. Teemme opinnäytetyötä ammatillisten perhekotien ja sijoitettujen lasten läheisten yhteydenpidon käytännöistä ja erilaisista toimintamalleista. Oheinen opinnäytetyöhön liittyvä kysely on suunnattu perhekodin vanhemmalle sekä kasvatuksesta vastaavalle henkilöstölle.

Opinnäytetyömme tavoitteena on selvittää, miten perhekotiin sijoitettujen lasten ja heidän läheisten yhteydenpito toteutuu käytännössä ja miten käytännöt eroavat perhekohteittain. Tarkoituksenamme on tuottaa *Ammatillisten Perhekotien Liiton* käyttöön tietoa yhteydenpidon erilaisista toimintatavoista- ja malleista. Pyrimme selvittämään, onko yhteydenpidon toteuttamiseen tarvetta luoda yhteneväisiä käytäntöjä ja ohjeistuksia - ammatillisen perhekotitoiminnan laadun arvioinnin ja kehittämisen edistämiseksi.

Toivomme teidän vastaavan kyselyyn, jotta saamme kattavan aineiston opinnäytetyötämme varten. Voitte vastata kyselyyn sähköisesti alla olevan linkin kautta tai voimme lähettää teille pyynnöstänne kyselyn kirjallisenä versiona postitse. Vastauksenne käsitellään luottamuksellisina ilman yksilöintitietoja. Valmis opinnäytetyö on luettavissa Theeus-tietokannasta joulukuussa 2015.

Pyydämme, että vastaatte 13.7.2015 mennessä.

Ystävällisin terveisin,

Marianna Kallasaari ja Minttu Puputti

LIITE 2: Kyselylomake

Kysymyslomakkeen alussa on taustatietoja koskevia kysymyksiä, joihin vastataan raskaimalla sopivien vaihtoehtojen avulla. Tämän jälkeen tulee avoimet kysymykset, jotka käsittelevät lasten ja heidän läheisten kesken toteutuvaa yhteydenpitoa.

Taustatietoja koskevat kysymykset:

1. Vastaaja: a) Perhekodin äiti ____ b) Perhekodin isä ____
c) Muu, kuka?

---

2. Koulutus / koulutukset:

---

3. Kuinka kauan olet toiminut perhekotivanhempana? a) alle 1v ____ b) 1-5v ____
c) 5-15 v ____ d) yli 15v ____

4. Kuinka monta sijoitettua lasta perheessänne on?

---

5. Minkä ikäisiä sijoitetut lapset ovat?

---

6. Millä eri tavoilla olette sopineet yhteydenpidosta lasten läheisten kanssa?

- a) Kirjallinen sopimus ____ b) Suullinen sopimus ____ c) Ei sopimusta ollenkaan ____
d) Muu, miten?

---

7. Kuinka kauan sijoitetut lapset ovat olleet perhekodissa? Kerro jokaisen sijoitetun lapsen sijoitusaika vuosissa.

Lasten ja heidän läheisten yhteydenpitoa käsitteleviin kysymyksiin voitte vastata joko kokonaisin virkkein tai listaamalla asioita esimerkiksi ranskalaisilla viivoilla. Yhteydenpidolla tarkoitamme sijoitettujen lasten ja heidän läheisten välistä yhteydenpitoa, joka tapahtuu puhelimitse, sähköpostitse, kirjeitse sekä kasvotusten. Selvitämme, mitä eri käytäntöjä perheillä on yhteydenpidon toimintatavoista ja miten ne eroavat toisistaan.

8. Miten ja kenen kanssa olette sopineet lasten ja heidän läheisten välisestä yhteydenpidosta?

---

8. Miten ja kenen kanssa olette sopineet lasten ja heidän läheisten välisestä yhteydenpidosta?

---

9. Miten ja keneltä olette saaneet tietää, keitä henkilöitä kuuluu lapsen läheisverkoostoon?

---

10. Kuinka usein ja missä sijoitetut lapset tapaavat biologisia vanhempiaan?

---

11. Millä eri tavoilla sijoitetut lapset pitävät yhteyttä heidän läheisiinsä?

---

12. Miten edistätte lapsen, hänen biologisten vanhempien ja muiden läheisten välistä yhteydenpitoa?

---

13. Onko perhe- ja lähipiiritapaamisia jouduttu rajoittamaan ja jos on, niin miksi?

---

14. Miten sijoitetun lapsen mukanaolo ja osallisuus on huomioitu hänen ja läheistensä yhteydenpidon järjestelyissä?

---

15. Kuinka huomioitte juhlien ja juhlapäivien aikaan sijoitettujen lasten biologiset vanhemmat sekä heidän muut läheisensä? (esim. syntymäpäivät, joulukuun, äitien- ja isänpäivät yms.)?

LIITE 3: Pyyntö kyselytutkimukseen osallistumisesta päiväkodin johdolle

Hei,

olemme kaksi sosionomiopiskelijaa Diakonia-ammattikorkeakoulun Pieksämäen toimipisteestä. Teemme opinnäytetyötä ammatillisten perhekotien ja sijoitettujen lasten läheisten yhteydenpidon käytännöistä ja erilaisista toimintamalleista.

Opinnäytetyömme tavoitteena on tutkia, miten kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten ja heidän läheisten yhteydenpito toteutuu varhaiskasvatuksen ympäristössä, kun kysymyksessä on ”jaettu vanhemmuus” eli lapselle on biologiset vanhemmat sekä sijaisvanhemmat.

Tarkoituksenamme on tuottaa Ammatillisten perhekotien Liiton käyttöön tietoa yhteydenpidon erilaista toimintatavoista- ja malleista. Pyrimme selvittämään, onko yhteydenpidon toteuttamiseen tarvetta luoda yhteneväisiä käytäntöjä ja ohjeistuksia - ammatillisen perhekotitoiminnan laadun arvioinnin ja kehittämisen edistämiseksi.

Toivomme, että vastaatte muutamaan alla olevaan kysymykseen. Vastaukset voitte antaa vapaamuotoisesti vastaamalla tähän viestiin. Vastaukset tulemme käsittelemään luottamuksellisesti.

Kiitos vastauksistasi!

Ystävällisin terveisin,

Marianna Kallasaari (040-7718709) ja Minttu Puputti (044-2106013)

marianna.kallasaari@student.diak.fi ja minttu.puputti@student.diak.fi

LIITE 4: Kysely päivähoiton johdolle

1. Kuinka ohjeistatte henkilökuntaa sijoitettujen lasten ja heidän läheisten kanssa työskentelyssä?

---

2. Mitä ja miten olette sopineet yhteydenpidosta sijoitettujen lasten läheisten ja sijaisvanhempien kanssa? (Esimerkiksi juhlapyhät, sairastapaukset, varhaiskasvatuskeskustelut ym.)

---

3. Minkälaisia haasteita jaettu vanhemmuus aiheuttaa henkilöstölle?

---

4. Mitä onnistunut yhteistyö edellyttää henkilökunnalta?

---

5. Tarvitseeko mielestäsi henkilökunta tukea tai lisäkoulutusta kohdatessa sijaislapsia ja heidän perheitä?
